

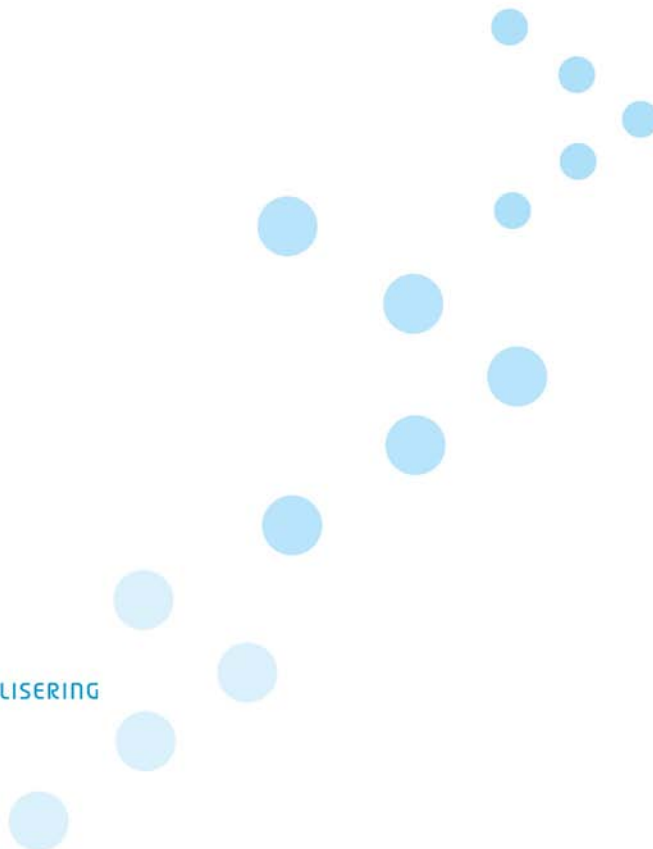
Hvorfor studere i utlandet?

Norske studenters motivasjoner og barrierer for å ta et studieopphold i et annet land – en kvantitativ analyse

SENTER FOR INTERNASJONALISERING AV HØGRE UTDANNING

Mars
2010

Innhold

1. Sammendrag	2
2. Innledning	3
3. Norske studenter i utlandet	5
4. Fag og destinasjoner	10
5. Motivasjoner og barrierer for å reise ut	12
6. Tilrettelegging for utveksling ved norske utdanningsinstitusjoner	24
7. Konklusjon.....	29

Utgitt av Senter for internasjonalisering av høgre utdanning (SIU), mars 2010

UTARBEIDET AV/ Margrete Søvik og Svein Eldøy

1. Sammendrag

Våren 2009 sendte SIU ut en elektronisk spørreundersøkelse til 24.781 studenter. 5 924 svarte, noe som utgjør en svarprosent på om lag 23,9 prosent. Studentene ble bedt om å ta stilling til en rekke påstander om utenlandsstudier, og om å oppgi de viktigste grunnene til at de hadde valgt å reise ut, eller å bli hjemme. Undersøkelsen dekker også bakgrunnsvariabler, som kjønn, alder, tidligere utenlandsopphold og foreldres utdanningsbakgrunn, som kan være med å forklare studentenes valg og synspunkter.

31,6 prosent av dem som svarte har hatt et utenlandsopphold i løpet av studiene sine. Noen hadde konkrete planer om å reise ut, mens andre kunne tenke seg å reise ut, uten at de hadde konkrete planer. Kun 41,1 prosent oppga at de ikke kunne tenke seg å reise ut. Studentene som har hatt et utenlandsopphold er svært fornøyde med dette. 74,6 prosent oppga at oppholdet i stor eller svært stor grad svarte til forventningene, og 92,8 prosent vil anbefale andre studenter å reise ut.

Mobilitetsgraden varierer mellom fag, institusjoner, aldersgrupper og kjønn. Sosial bakgrunn, målt gjennom foreldres utdanningsnivå, og tidligere utenlandserfaring er også viktige faktorer. Studenter innenfor samfunnsfag, økonomi og humaniora er de mest mobile, mens studenter innenfor naturfag/teknologi og lærerutdanning er minst mobile. Kvinner er mer mobile enn menn og de yngre studentene er mer mobile enn de eldre. Studenter som har hatt utenlandsopphold tidligere er betydelig mer mobile enn de som ikke har vært ute tidligere, og studenter med foreldre som har høyere utdanning er også betydelig mer mobile enn de øvrige studentene.

De viktigste motivasjonene for å studere i utlandet er dannelsesfaktorer som personlig utvikling/erfaring og kjennskap til andre land og kulturer. På tredje plass kommer språklæring, mens muligheter for en internasjonal karriere kommer på fjerde plass. Tilbud og kvalitet på utdanningen er betydelig mindre viktig når studenter bestemmer seg for å reise ut. De viktigste barrierene for å reise ut er private forhold, som hensyn til familie/kjæreste og trivsel der de er. På tredje plass kommer informasjonsmangel. Studiefinansiering, frykt for forsinkelser og godkjenning av utenlandsstudier betraktes i mye mindre grad som en hindring.

Det er til dels store variasjoner i oppfatningene om utenlandsstudier mellom faggrupper og aldersgrupper, og avhengig av tidligere utenlandsopphold og sosial bakgrunn. Eldre studenter er mindre redde for å studere på et annet språk og for å bli forsinket i studiene. De er også mindre misfornøyde med informasjonen om utenlandsstudier. Til gjengjeld blir hensyn til familie og kjæreste en stadig viktigere barriere jo eldre de blir. De yngste studentene er mest stedbundne og mest redd for at det skal bli for krevende å studere på et fremmedspråk. Betydningen av institusjonell støtte og oppmuntring fra lærere vektlegges noe mer av kvinnelige studenter, og studenter med foreldre uten høyere utdanning og de uten tidligere utenlandsopphold.

Mobilitetskapitalen er ujevnt fordelt, det vil si de ressurser som bidrar til at studenter reiser ut, det være seg språkkunnskaper, økonomi, oppmuntring og forventninger fra nærmiljøet og tro på egne evner. I tillegg er det store variasjoner mellom fag og institusjoner når det gjelder informasjon om utenlandsstudier, og organisering og innpassing av studiene. Institusjonene kan ikke påvirke de private faktorene som styrer mobiliteten, men de kan legge til rette for at utenlandsopphold blir en reell mulighet for flest mulig studenter. Dette kan skje gjennom god organisering, oppmuntring fra lærere og andre ansatte, og ikke minst ved god og tilrettelagt informasjon om mulighetene.

2. Innledning

I Kvalitetsreformen i høyere utdanning, som ble innført ved norske universiteter og høyskoler i 2003/04, heter det at det skal legges til rette for at alle studenter som ønsker det skal få et studieopphold i utlandet som del av sitt norske gradsstudium.¹ Betydningen av økt mobilitet ble også vektlagt i storingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning.² Mange norske studenter tar deler av studiet sitt ved et utenlandsk lærested, og antallet har siden midten av 1990-tallet økt betydelig, både i absolutte tall og sett i forhold til den totale studentmassen. De siste årene har imidlertid veksten flatet ut noe, og mellom 2005/06 og 2006/07 gikk tallet ned. Også internasjonalt har det vært tendenser til stagnerende mobilitet, til tross for ambisjonen i Bologna-prosessen og EUs Lisboa-prosess om å tilrettelegge for økt internasjonal mobilitet.

Hensikten med denne undersøkelsen er å få et bilde av hvilke faktorer som påvirker studentmobiliteten, hva som er de viktigste motivasjonsfaktorene for dem som reiser ut og de viktigste barrierene for dem som ikke gjør det. Vi ønsker at mobilitetsundersøkelsen skal kunne brukes som et verktøy i mobilitetsarbeidet ved institusjonene, men den bør også være interessant lesning for andre som er interessert i trender innen studentmobilitet. Det er så vidt vi vet ikke gjennomført noen kvantitativ undersøkelse om studentmobilitet av tilsvarende omfang tidligere.

Alle norske universiteter og statlige høyskoler, samt BI, ble invitert til å delta i undersøkelsen. Med få unntak takket alle ja, og et elektronisk spørreskjema ble sendt ut til samtlige studenter på siste semester på bachelor- og masternivå på disse institusjonene, i alt 24.781 personer. Vi fikk inn 5924 svar, noe som utgjør en svarprosent på 23,9. På en undersøkelse av denne typen må det anses som bra, og antallet er tilstrekkelig høyt til at de aller fleste resultatene kan anses som statistisk signifikante. Ved enkelte institusjoner og innenfor enkelte fag og aldersgrupper er antallet svar lavt, noe som vil kunne medføre at individuelle forhold gir store utslag og skjevheter i datamaterialet. Dette vil kommenteres der det er aktuelt.

I undersøkelsen kartlegges studentenes institusjonstilknytning, fag, nivå, kjønn, foreldrenes utdanningsnivå (som indikator på sosial bakgrunn) og tidligere utenlandsopphold med faglig innhold. Studentene blir spurt om de har hatt eller har konkrete planer om et studieopphold i utlandet. De som svarer bekreftende på dette blir bedt om å ta stilling til en rekke motivasjonsfaktorer for å reise ut, og krysse av for de tre viktigste i deres eget tilfelle. De som har hatt et utenlandsopphold er også blitt spurt om destinasjonsland, lengde på oppholdet, organisering av oppholdet, informasjon og støtte fra hjemmeinstitusjonen, oppfordring fra lærere/veiledere, godkjenning/innpassing i studiene hjemme, om oppholdet forsinket studieprogresjonen og om oppholdet svarte til forventningene. De som ikke har hatt et studieopphold i utlandet blir bedt om å ta stilling til en rekke barrierer, og krysse av for de tre viktigste årsakene til at de selv har valgt å ikke reise ut. Hele utvalget er også blitt bedt om å ta stilling til en del generelle påstander om studieopphold i utlandet. Hensikten er å få et bilde av hvilke inntrykk og forestillinger som finnes, om alt fra kostnadene knyttet til et utenlandsopphold til mulighetene det gir på arbeidsmarkedet.

I analysen av datamaterialet har vi krysset ulike variabler. På denne måten får vi et mer presist bilde av hvem de mobile studentene er, og hva som fungerer som drivere og barrierer for mobilitet innenfor ulike

¹ St. meld. nr. 27 (2000/01) *Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning.*

² St. meld. nr. 14 (2008/09) *Internasjonalisering av utdanning.*

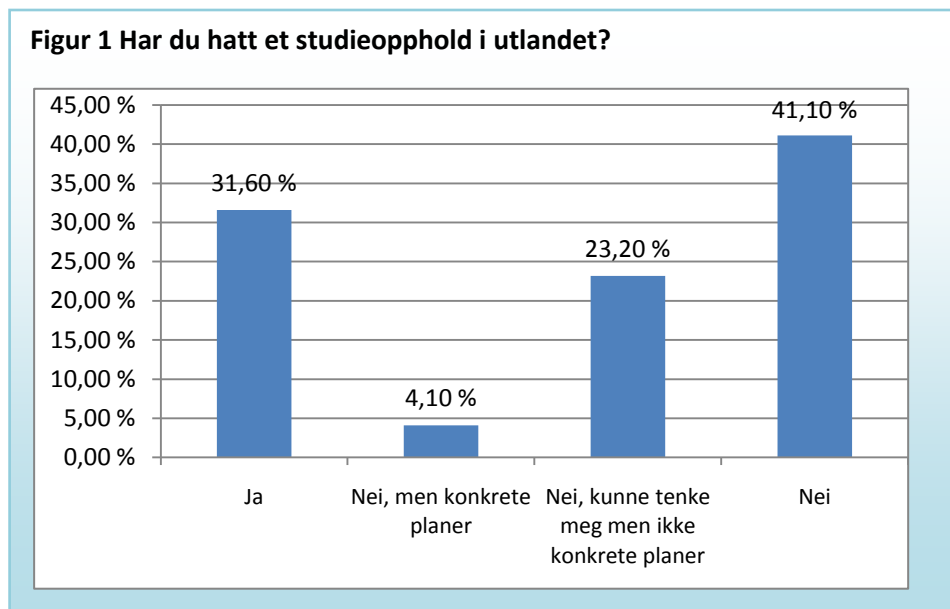
Hvorfor studere i utlandet?

studentgrupper. Alder, sosial bakgrunn og tidligere utenlandsopphold er faktorer som har stor betydning for mobilitetsgraden blant studenter, men også hvordan de vurderer utbyttet av et utenlandsopphold og eventuelle hindre for å reise ut.

I rapportens to første deler vil vi se nærmere på hvem de norske studentene i utlandet er, hvilke fag de er tilknyttet, hvilke land de reiser til, hvilke aldersgrupper som er mest mobile og studentenes sosiale bakgrunn. Deretter vil vi se på ulike drivere og barrierer for mobilitet, slik det fremgår av datamaterialet. I det siste kapitlet vil vi se nærmere på respondentenes oppfatninger om tilretteleggelse for utenlandsopphold ved norske institusjoner, både når de gjelder godkjenning, informasjon og hjelp fra instituttet og internasjonalt kontor.

3. Norske studenter i utlandet

Av respondentene i undersøkelsen svarte 31,6 prosent (1873 studenter) at de har hatt et utenlandsopphold i løpet av bachelor- eller mastergraden sin. 68,4 prosent (4051 studenter) har ikke hatt et studieopphold i utlandet. 4,1 prosent oppgir at de har konkrete planer om et utenlandsopphold, uten at dette ennå er gjennomført. 23,2 prosent av respondentene svarer at de kunne tenke seg å reise ut. At bare 41,1 prosent svarer entydig negativt på spørsmål om de har hatt eller kunne tenke seg å ha et studieopphold i utlandet, viser et potensial for å øke studentmobiliteten en del.

Ifølge stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning har 23 prosent av alle studenter som har fullført en grad ved en norsk institusjon hatt et studieopphold i utlandet på ett semester eller mer.³ Det kan tenkes at studenter som har hatt et utenlandsopphold er mer tilbøyelige til å svare på en undersøkelse om studier i utlandet, og at denne gruppen derfor er noe overrepresentert i datamaterialet vårt. På en annen side inkluderer utvalget vårt også studenter som har hatt utenlandsopphold av kortere varighet enn ett semester.

Studentene som har hatt et studieopphold i utlandet er jevnt over svært godt fornøyd med oppholdet sitt. Hele 88,3 prosent oppgir at oppholdet i noen, ganske eller stor grad svarte til forventningene. 42,4 prosent svarte at oppholdet fullt ut svarte til forventningene. 92,8 prosent sier videre at de i ganske stor eller svært stor grad vil anbefale et utenlandsopphold til andre studenter. 76,5 oppgir at språkkunnskapene i ganske stor eller stor grad var tilstrekkelige, både faglig og sosialt.

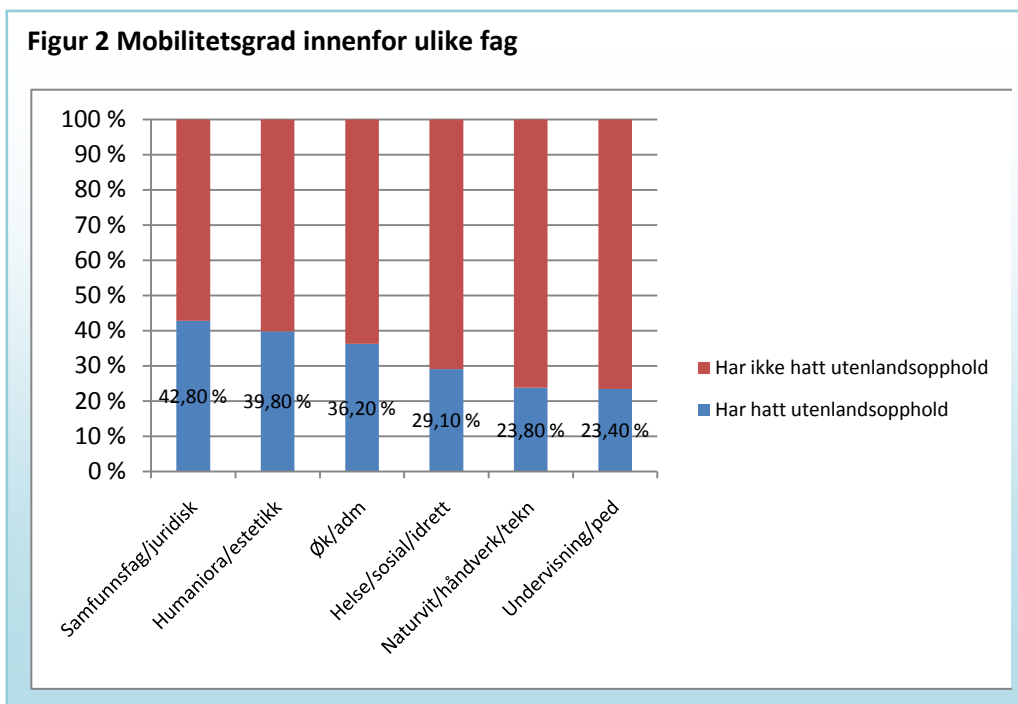
Graden av mobilitet varierer langs flere variabler. Det er for det første store variasjoner mellom ulike fag.⁴ Studenter på samfunnsfag og juridiske fag, humanistiske og estetiske fag, samt økonomi og

³ St. meld. nr. 14 (2008/09): 57.

⁴ Fagkategoriene som er benyttet er hentet fra Statistisk Sentralbyrå.

Hvorfor studere i utlandet?

administrasjon er mest mobile, og ligger godt over snittet på 31,6 prosent. Av studenter innenfor samfunnsfag og juridiske fag oppgir 42,8 prosent at de har hatt et utenlandsopphold, mens 39,8 prosent av studentene innenfor humanistiske og estetiske fag og 36,2 prosent av studentene innenfor økonomi- og administrasjonsfag oppgir at de har hatt utenlandsopphold. Studenter innenfor helse-, sosial- og idrettsfag er noe mindre mobile enn gjennomsnittet: 29,1 prosent av studentene innenfor disse fagene oppgir at de har hatt et utenlandsopphold. Mobilitetsgraden er betydelig lavere blant studenter innenfor undervisning/pedagogikk og studenter innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og teknologi. Her oppgir henholdsvis 23,4 prosent og 23,8 prosent av studentene at de har hatt et utenlandsopphold.

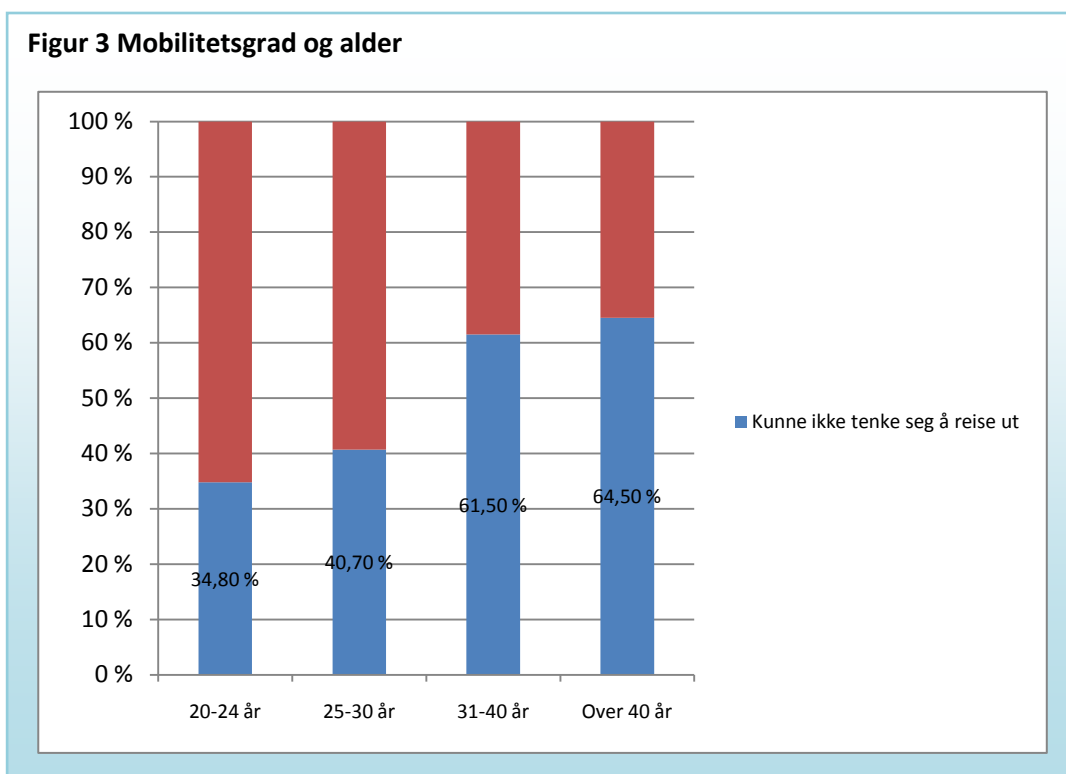

Mobilitetsgrad og synet på utenlandsstudier varierer også mellom lavere og høyere grad. 26,2 prosent av dem som har fullført en bachelorgrad har reist ut i løpet av studietiden, mens prosentandelen er 39,9 for dem med fullført mastergrad. At flere på masternivå enn på bachelornivå har tatt deler av utdanningen sin i utlandet er naturlig, ettersom denne gruppen har studert lengre og dermed hatt flere muligheter til å reise ut. Mer interessant er det kanskje derfor å se på andelen på bachelor- og masternivå som oppgir at de ikke har hatt et utenlandsopphold og heller ikke har ønsker eller planer om det. Mens 39,9 prosent av studentene på bachelornivå svarer at de ikke har hatt eller kunne tenke seg å ha et studieopphold i utlandet, svarer 43,1 prosent av studentene på masternivå det samme. Litt flere av studentene på bachelornivå er med andre ord åpne for et studieopphold i utlandet sammenlignet med studentene på masternivå. Dette kan skyldes at bachelorstudentene opplever at de har mer tid foran seg og derav flere muligheter, men det kan også skyldes at det er mer tilrettelagt for utenlandsstudier på bachelornivå enn på masternivå.

Forskjellene mellom gradsnivåer kan også ha sammenheng med forskjeller mellom aldersgrupper. Undersøkelsen viser en tydelig sammenheng mellom alder og mobilitet. Tilbøyeligheten til å reise ut eller ønske å ta et studieopphold i utlandet, avtar systematisk med økende alder. Ser vi nærmere på gruppen av

Hvorfor studere i utlandet?

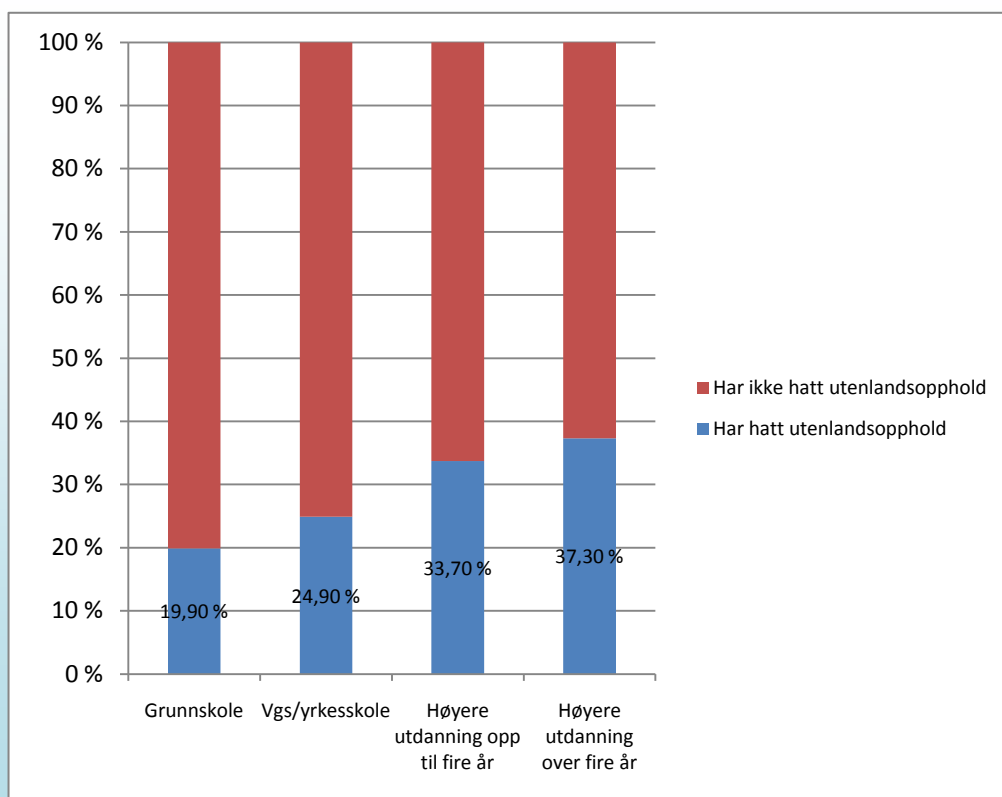
respondenter som svarer at de ikke har hatt et utenlandsopphold og heller ikke kunne tenke seg det (41,1 prosent av utvalget totalt), er andelen størst blant de eldste studentene. 64,5 prosent av studentene over 40 år oppgir at de ikke har hatt et studieopphold i utlandet og heller ikke kunne tenke seg det. Det samme gjelder 61,5 prosent av studentene mellom 31 og 40 år, 40,7 prosent av studentene mellom 25 og 30 år og 34,8 prosent av studentene mellom 20 og 24 år. Mobilitetsgraden synker mest markert mellom studentene under 31 år og de som er 31 år og eldre. Det kan være flere årsaker til synkende mobilitetsgrad med økt alder, men en åpenbar forklaring er at etableringen øker betydelig i 30-årene.

Sosial bakgrunn har også stor betydning for hvor tilbøyelige studentene er til å studere i utlandet. 19,9 prosent av studentene som har foreldre med grunnskole eller realskoleutdanning har reist ut. Blant studentene som har foreldre med videregående skole oppgir 24,9 prosent at de har hatt et utenlandsopphold. Blant dem med foreldre som har opp til fire års høyere utdanning er andelen 33,7 prosent, mens andelen stiger til 37,3 prosent blant dem som har foreldre med mer enn fire års høyere utdanning.

Hvorfor studere i utlandet?

Figur 4 Mobilitetsgrad og sosial bakgrunn

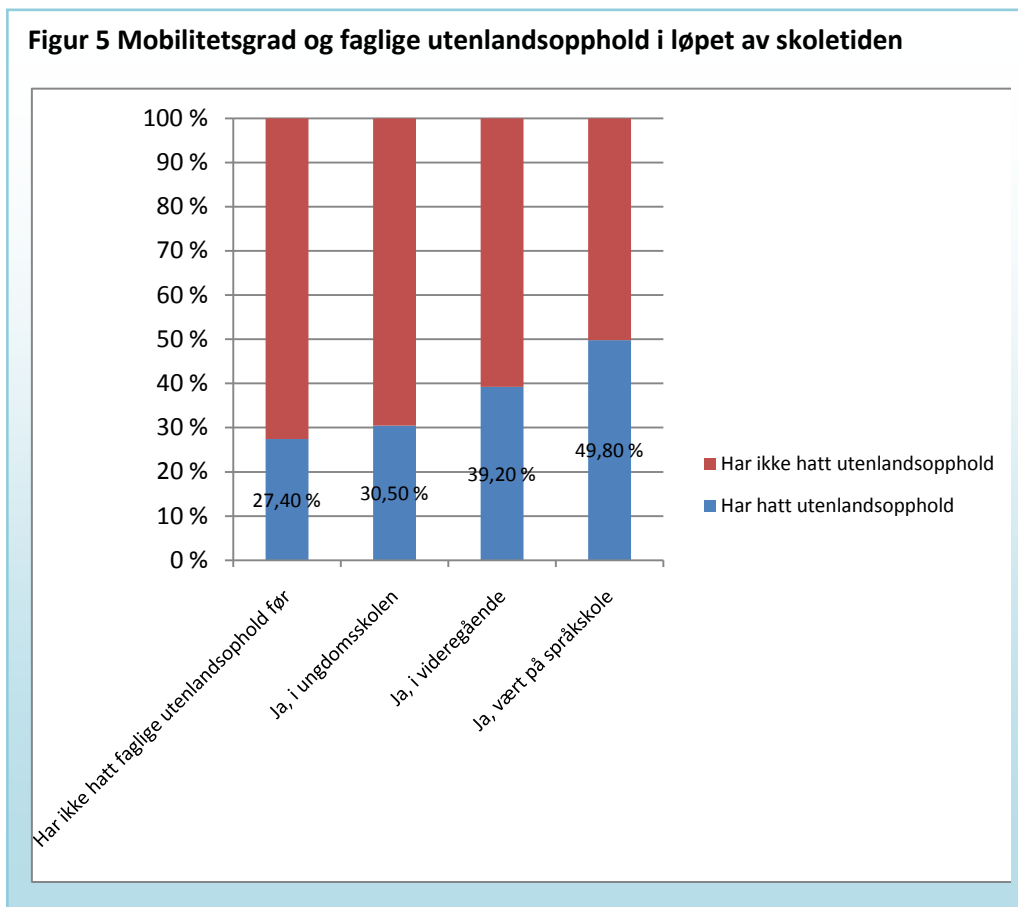
Vi ser at tilbøyeligheten til å reise ut nærmest dobles blant studentene med foreldre som har mer enn fire års høyere utdanning, sammenlignet med studentene hvis foreldre har grunnskoleutdanning. Det viser betydningen av sosial bakgrunn. Det kan være flere faktorer som forklarer sammenhengen mellom foreldres utdanningsnivå og studenters mobilitetsgrad, som mer økonomisk støtte hjemmefra, mer oppmuntring og større forventninger.

Det kan også tenkes at en større andel av studentene som har foreldre med høyere utdanning, har internasjonale erfaringer, som er med på å øke tilbøyeligheten til å reise ut igjen. Undersøkelsen viser nemlig også en klar sammenheng mellom tidligere utenlandsopphold og utenlandsopphold i løpet av studiene. Blant studentene som oppgir at de har bodd i utlandet tidligere er det 42,3 prosent som svarer at de har hatt et utenlandsopphold i løpet av studiene sine. Tilsvarende svarer 27,3 prosent av dem som ikke har bodd i utlandet tidligere at de har hatt et utenlandsopphold i løpet av studiene.

Også internasjonale erfaringer i skolen synes å stimulere til økt mobilitet i høyere utdanning. Sett i lys av den politiske målsetningen om å internasjonalisere hele utdanningsløpet, slik det kommer til uttrykk i stortingsmeldingen om internasjonalisering, er dette interessant. Det viser at internasjonaliseringstiltak i skolen kan ha ringvirkninger for internasjonalisering senere i utdanningsløpet. Som vi ser av figur 5, oppgir 27,4 prosent av dem som ikke har faglige utenlandsopphold bak seg at de har reist ut i løpet av studiene sine. Andelen øker til 30,5 prosent blant dem som oppgir at de har hatt et faglig

Hvorfor studere i utlandet?

utenlandsopphold på ungdomskolen, og til 39,2 prosent blant dem som har hatt et faglig utenlandsopphold på videregående skole. Størst er andelen blant dem som oppgir at de har vært på språkskole. Av disse svarer hele 49,8 prosent at de har hatt et utenlandsopphold i løpet av studiene sine.

Foreldres utenlandserfaring synes også å ha en viss effekt på tilbøyeligheten til å studere i utlandet. Blant studenter som oppgir at foreldrene har bodd i utlandet svarer 35,3 prosent at de selv har hatt et studieopphold i løpet av studiene. Av studentene hvis foreldre ikke har hatt opphold i utlandet svarer 29,7 prosent at de selv har hatt et opphold i utlandet i løpet av studiene. Det er ikke sikkert det er en direkte sammenheng her. Det kan, som nevnt over, være at det er foreldrenes utdanningsnivå som forklarer at de har hatt lengre opphold i utlandet, og at det er utdanningsnivået som er utslagsgivende her. Men det kan også tenkes en direkte sammenheng, der foreldre som selv har bodd i utlandet i større grad oppmuntrer barna sine til å reise ut, og at denne oppmuntringen har stor betydning for valget om å reise ut.

4. Fag og destinasjoner

Sammenlignet med studenter som tar en hel grad i utlandet sprer delstudentene seg på flere land, men også i denne gruppen er det tendenser til konsentrasjon i noen land. De tolv landene som er vist i tabell 1 peker seg i undersøkelsen ut som de mest populære reisemålene. Disse landene fanger til sammen opp 64,9 prosent av de 2116 studentene som har reist ut eller har konkrete planer om et utenlandsopphold.

Tabell 1 Tolv vanligste destinasjonsland

	Andel (%)	Frekvens
USA	13	276
Storbritannia	9,5	201
Australia	9,2	194
Tyskland	5,5	117
Frankrike	5	106
Danmark	4,9	103
Spania	4,3	92
Kina	3,2	68
Canada	2,7	58
Italia	2,6	56
Sør-Afrika	2,6	55
Sverige	2,3	48
Total		1374

Studenter innenfor ulike fagområder velger til dels ulike destinasjonsland, og er i varierende grad konsentrert i noen land. Vi vil her se nærmere på de tolv mest populære destinasjonslandene.⁵

Studenter innenfor naturvitenskapelige fag har minst spredning på land. 72,9 prosent av dem som har hatt eller har konkrete planer om et utenlandsopphold i studietiden har vært i et av de tolv mest besøkte landene. Dette er 8 prosentpoeng over gjennomsnittet på 64,9 prosent. Naturfagsstudentene er særlig overrepresentert i USA og Australia. Henholdsvis 22,4 og 12,9 prosent velger seg til disse landene.

Studenter fra humanistiske og estetiske fag er langt mindre tilbøyelige til å reise til USA og Australia. Respektive prosentverdier er her 5,9 og 3,9. Storbritannia, Tyskland, Frankrike og Italia er derimot over gjennomsnittet populære blant studentene innenfor humaniora og estetiske fag.

68,4 prosent av studentene innenfor samfunnsfag og juridiske fag har valgt et av de tolv landene. Av de engelsktalende landene er Australia under gjennomsnittet populært: 5,8 prosent har valgt dette landet, mot

⁵ Det vil ikke bli trukket noen slutninger om landfordelingen på fiskeri- og landbruksfag, hotellfag og samferdsel, sikkerhetsfag og andre servicefag da utvalgsstørrelsene på disse er for små.

Hvorfor studere i utlandet?

et gjennomsnitt på 9,2 prosent. En større andel av studentene innenfor samfunnsfag og juridiske fag velger imidlertid å reise til USA, Storbritannia, Canada og Sør-Afrika, enn innenfor utvalget totalt.

Mange studenter innenfor økonomi og administrasjon reiser til Canada og Italia, sammenlignet med utvalget som helhet. Om lag det dobbelte av snittet for alle faggrupper reiser til disse to landene. Også i Spania er antallet studenter fra denne faggruppen høyt. Som innenfor de fleste andre faggruppene er USA den mest populære destinasjonen, med 13,5 prosent. Australia er også populært sammenlignet med andre fag: 11,6 prosent av økonomi- og administrasjonsstudentene reiser hit, mot et snitt for alle faggrupper på 9,2 prosent.

Mest uvanlig mønster finner vi hos faggruppene undervisning/pedagogikk og helse-, sosial- og idrettsfag. 47,1 prosent av studentene på undervisning og pedagogikk har reist til en av de tolv vanligste destinasjonene, mens prosentandelen er 53,1 for helse-, sosial- og idrettsfag. Mens disse to faggruppene skiller seg fra de andre, finner vi flere innbyrdes likheter dem imellom. Dette kan skyldes at fagene er profesjonsrettet og at utenlandsoppholdet i større grad enn innenfor andre fag innebærer praksisarbeid. Karakteristisk for begge faggruppene er det at relativt høye andeler av studentene som reiser ut velger et land som ikke er blant de tolv vanligste, gjerne et utviklingsland. Innenfor helse-, sosial- og idrettsfag har 10,6 prosent valgt Tanzania og 5,6 prosent Namibia, mot et snitt for alle faggrupper på henholdsvis 1,8 prosent og 1,2 prosent i disse landene. Innenfor undervisning og pedagogikk har 7,2 prosent valgt Nicaragua, 5,8 prosent Island, 5,1 prosent henholdsvis Namibia og Zambia, og 4,3 prosent India.

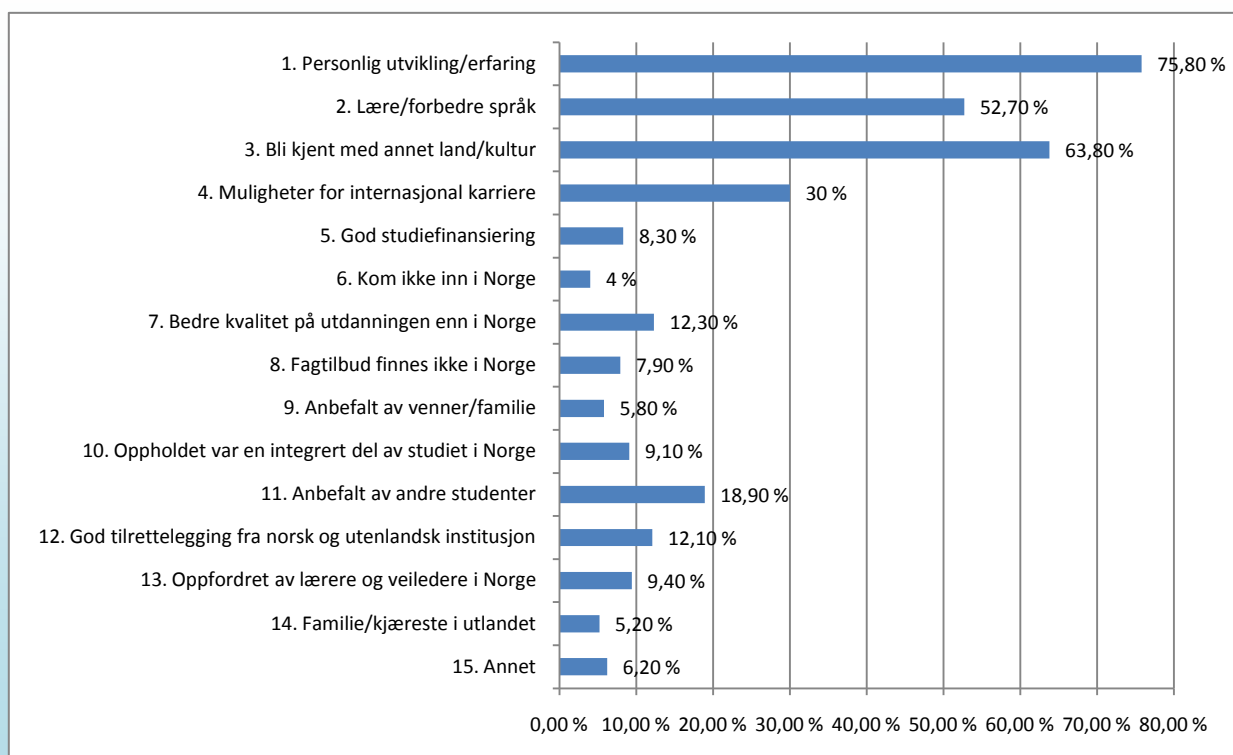
For Storbritannia og Australia ligger andelen nær gjennomsnittet for begge faggruppene, men ligger under snittet for USA. 5,9 prosent av studentene innenfor helse-, sosial- og idrettsfag og 10,9 prosent av studentene innenfor undervisning/pedagogikk har reist til USA, mot et snitt på 13 prosent. Andelen som velger Tyskland er 2,3 prosent for helse og sosialfag, og 2,9 prosent for undervisning og pedagogikk. 0,7 prosent av studentene innenfor helse-, sosial- og idrettsfag reiste til Frankrike. Av utdannings- og pedagogikkstudenter som har besvart undersøkelsen har en enkelt respondent vært i Frankrike.

Gradsnivå spiller også inn på valg av destinasjonsland. Studenter på masternivå har betydelig mindre spredning på land sammenlignet med studentene på bachelornivå. 71,1 prosent av studentene på masternivå har reist til ett av de tolv vanligste landene, mot 60 prosent av bachelorstudentene. Andelen studenter som har reist til USA, Storbritannia, Tyskland, Frankrike, og Canada er også betydelig høyere på masternivå enn på bachelornivå. Danmark er det eneste av de tolv landene der andelen er høyere på bachelornivå enn masternivå: 5,8 mot 4 prosent.

5. Motivasjoner og barrierer for å reise ut

I dette kapitlet skal vi se nærmere på motivasjoner og barrierer for mobilitet. Studentene som hadde hatt et opphold i utlandet ble presentert for en rekke mulige årsaker til å reise ut, og ble bedt om å krysse av de tre viktigste årsakene til at de selv hadde valgt å reise ut. Figur 6 viser fordelingen langs svaralternativene. Personlig utvikling og kulturkunnskap rangeres høyest. Det vi kan kalle *dannelsesfaktorer*, utgjør med andre ord de viktigste driverne for mobilitet. Språkkunnskap har, i tillegg til dannelsesaspektet, en instrumentell side. Det kan for eksempel være et middel til å få en bestemt type arbeid. Vi ser også at mulighetene for en internasjonal karriere utgjør en viktig motivasjonsfaktor. Samlet sett utgjør det vi kan kalle *instrumentelle aspekter* ved utenlandsoppholdet, altså nytte og relevans for noe utover opplevelsen i seg selv, den nest viktigste driveren. Søken etter et bestemt fagtilbud, som enten ikke finnes i Norge, som ikke holder den samme kvaliteten i Norge som i utlandet, eller som studenten ikke har kommet inn på, utgjør mindre viktige motivasjonsfaktorer. Relativt viktig er imidlertid anbefalinger fra andre studenter om å ta et opphold i utlandet.

Figur 6 Hvorfor valgte du å gjennomføre et studieopphold i utlandet?

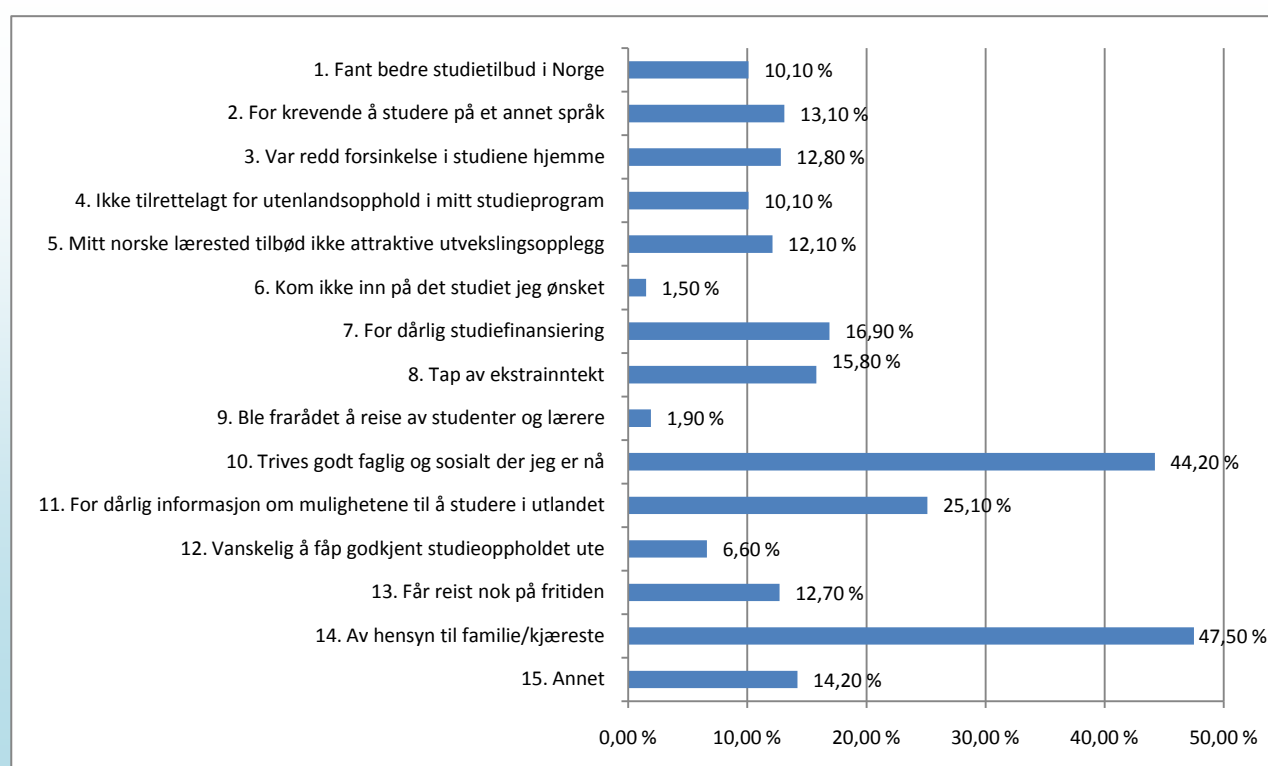
Studentene som ikke hadde hatt et studieopphold i utlandet ble på samme måte bedt om å velge ut de tre viktigste årsakene til at de ikke hadde reist ut. Figur 7 viser fordelingen langs de ulike svaralternativene. Hovedtendensen er at private faktorer veier tyngst når mange velger å bli hjemme. De synes de har det bra der de er, og ønsker ikke å forlate venner og familie. For dårlig informasjon om mulighetene til å

Hvorfor studere i utlandet?

studere i utlandet er den tredje viktigste faktoren det pekes på. Deretter kommer økonomiske forhold, som tap av ekstrainntekt og det som oppfattes som for dårlig studiefinansiering. Utvalget fordeler seg for øvrig ganske jevnt over de andre svaralternativene.

I forbindelse med stagnerende mobilitet har det vært diskutert om innpassing av utenlandsstudier utgjør et hinder for utenlandsstudier, og om lærere fraråder studenter å reise ut for at ikke institusjonen skal tape studiepoeng eller studenten få forsinket studieprogresjon. Verdt å merke seg er det derfor at svært få oppgir at de er blitt frarådet av lærere å reise ut, og relativt få oppgir at det ville bli vanskelig å få godkjent studieoppholdet.

Figur 7 Hvorfor har du valgt å ikke ta et studieopphold i utlandet?

Hele utvalget, både de som hadde vært ute og de som ikke hadde det, ble bedt om å ta stilling til en rekke påstander om studier i utlandet og vurdere grad av enighet med påstandene på en skala fra en til seks. En markerer helt uenig og seks helt enig. Tabell 2 viser de gjennomsnittlige skårene på de ulike påstandene. Resultatene sammenfaller i stor grad med resultatene som vist i figurene 6 og 7. Det er dannelsesfaktorene som trer frem som de viktigste mobilitetsdriverne også her. Bedre muligheter for en internasjonal karriere rangeres også høyt, som i figur 6. I mindre grad mener studentene at utenlandsstudier handler om å finne det beste studietilbudet. Også det stemmer med det de som har vært ute oppgir som de viktigste driverne for sitt utenlandsopphold. Kostnadene ved utenlandsstudier vektlegges ikke i særlig grad. Her plasserer studentene seg midt på skalaen. Som vi så i figur 7 oppfatter

Hvorfor studere i utlandet?

en del studenter dette som et viktig hinder, men sammenlignet med andre faktorer utgjør dette likevel ikke en sentral barriere for mobilitet. I noen grad mener utvalget som helhet at studier i utlandet er for arbeidskrevende, men heller ikke det blir vurdert som et viktig hinder. Som vi så i figur 7 vurderte enkelte dette som en viktig årsak til å bli hjemme, men samlet sett utgjør ikke dette en viktig forklaringsfaktor.

Tabell 2 Oppfatninger om studier i utlandet (vektlagt på skala fra 1 til 6)

	Snitt
Det gir bedre muligheter på arbeidsmarkedet	4,15
Det bidrar til økt kultur- og samfunnsforståelse	5,16
Det bidrar til forbedrede språkkunnskaper	5,53
Det handler primært om å oppleve et annet land og kultur	4,18
Det handler primært om å finne det beste studietilbudet	3,33
Det er for dyrt	3,43
Det er for arbeidskrevende	2,7

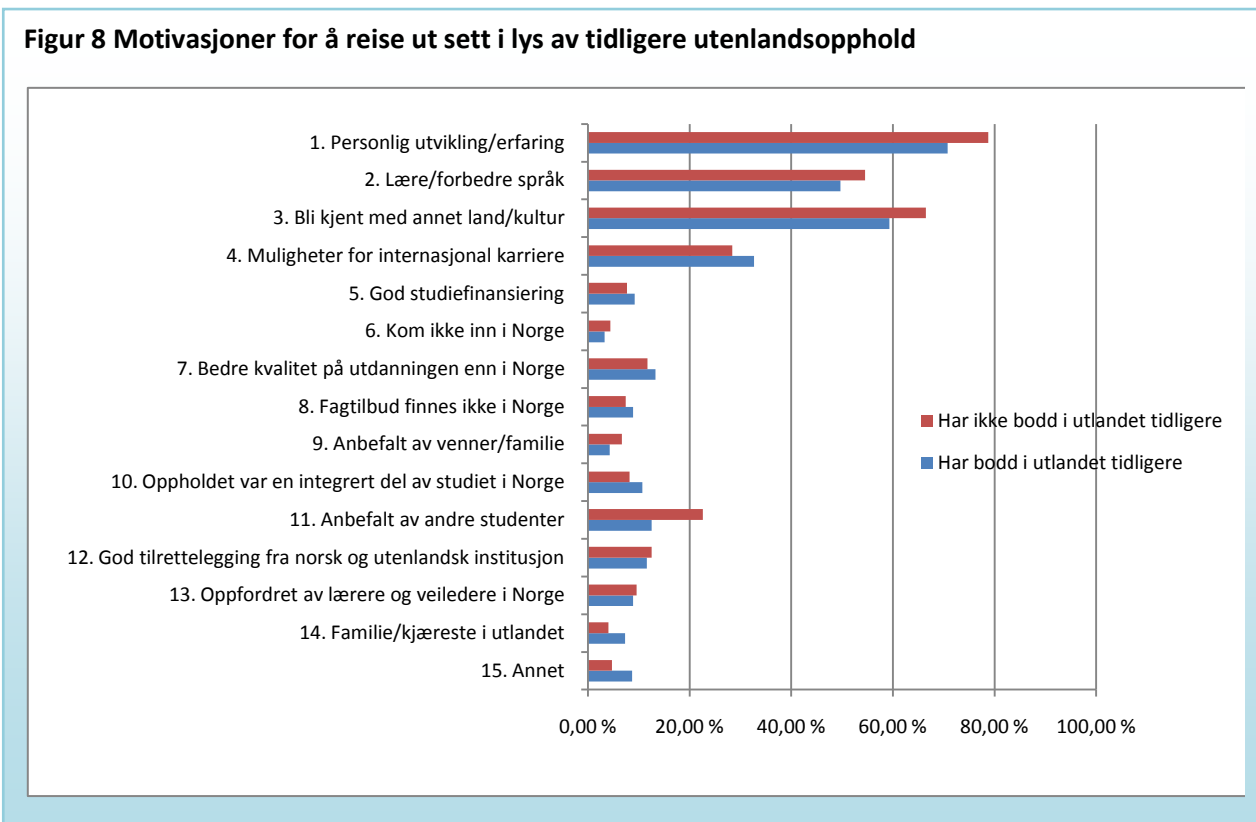
Kobler vi svarene som vist i figurene 6 og 7 med variabler som fag, alder, tidligere utenlandsopphold og sosial bakgrunn (foreldres utdanningsnivå) finner vi de samme hovedmønstrene, med visse variasjoner når det gjelder vektingen av de ulike svaralternativene. De med tidligere utenlandserfaring vektlegger for eksempel dannelse i litt mindre grad som en motivasjon for å reise ut og er litt mer opptatt av mulighetene for internasjonal karriere, sammenlignet med dem som ikke har vært ute tidligere. Denne type variasjoner skal vi se nærmere på i det følgende. Det vil tegne et klarere bilde av hva som fungerer som drivere og barrierer for mobilitet innenfor ulike grupper av studenter.

Som vi har påpekt, øker tidligere opphold i utlandet tilbøyeligheten til å reise ut på nytt. Tidligere opphold i utlandet preger også synet på studier i utlandet, og hva en ønsker å oppnå med utenlandsoppholdet. Figur 8 viser hvordan studenter med og uten tidligere utenlandsopphold vurderer motivasjonene for å ta et studieopphold i utlandet. Som nevnt ovenfor er det en tendens at studentene som ikke har vært ute tidligere vektlegger dannelsesaspektene ved utenlandsoppholdet i større grad enn dem som har vært ute tidligere. Studentene som ikke har vært ute tidligere vektlegger også språklæring i større grad og er i større grad inspirert av andre studenter som har vært i utlandet. Gruppen av studenter som har vært ute tidligere er mer opptatt av muligheter for internasjonal karriere. De er også mer opptatt av god studiefinansiering, bedre kvalitet på utdanningen i utlandet, at fagtilbudet ikke finnes i Norge og at oppholdet var en integrert del av studiet i Norge. Selv om dannelsesfaktorene veier tyngst også innenfor denne gruppen, er de sammenlignet med den andre gruppen, mer opptatt av praktisk tilrettelegging og faglig utbytte som motiver for å reise ut. Det kan tenkes at flere innenfor denne gruppen opplever at de allerede *er* i besittelse av språk- og kulturkunnskap, og at det i neste omgang vil være viktigere å spisse et utenlandsopphold inn mot spesielle institusjoner og fag som kan gi akademisk og karrieremessig uttelling. Med andre ord, *instrumentaliseringen* av utenlandsoppholdet synes å øke i takt med utenlandserfaring.

Det samme mønsteret, om enn mindre fremtredende, finner vi når vi ser på *foreldres* utenlandserfaring. Studenter hvis foreldre har bodd i utlandet er litt mindre opptatt av dannelsesaspektene ved et utenlandsopphold, og litt mer opptatt av de instrumentelle aspektene og utsiktene til internasjonal karriere. Dette sammenfallet kan skyldes overlapp mellom gruppene; flere av dem som selv har vært ute

Hvorfor studere i utlandet?

kan ha foreldre som har hatt utenlandsopphold, men det kan også tenkes at foreldre med utenlandserfaring er med å påvirke barnas oppfatninger om utenlandsopphold i en bestemt retning.

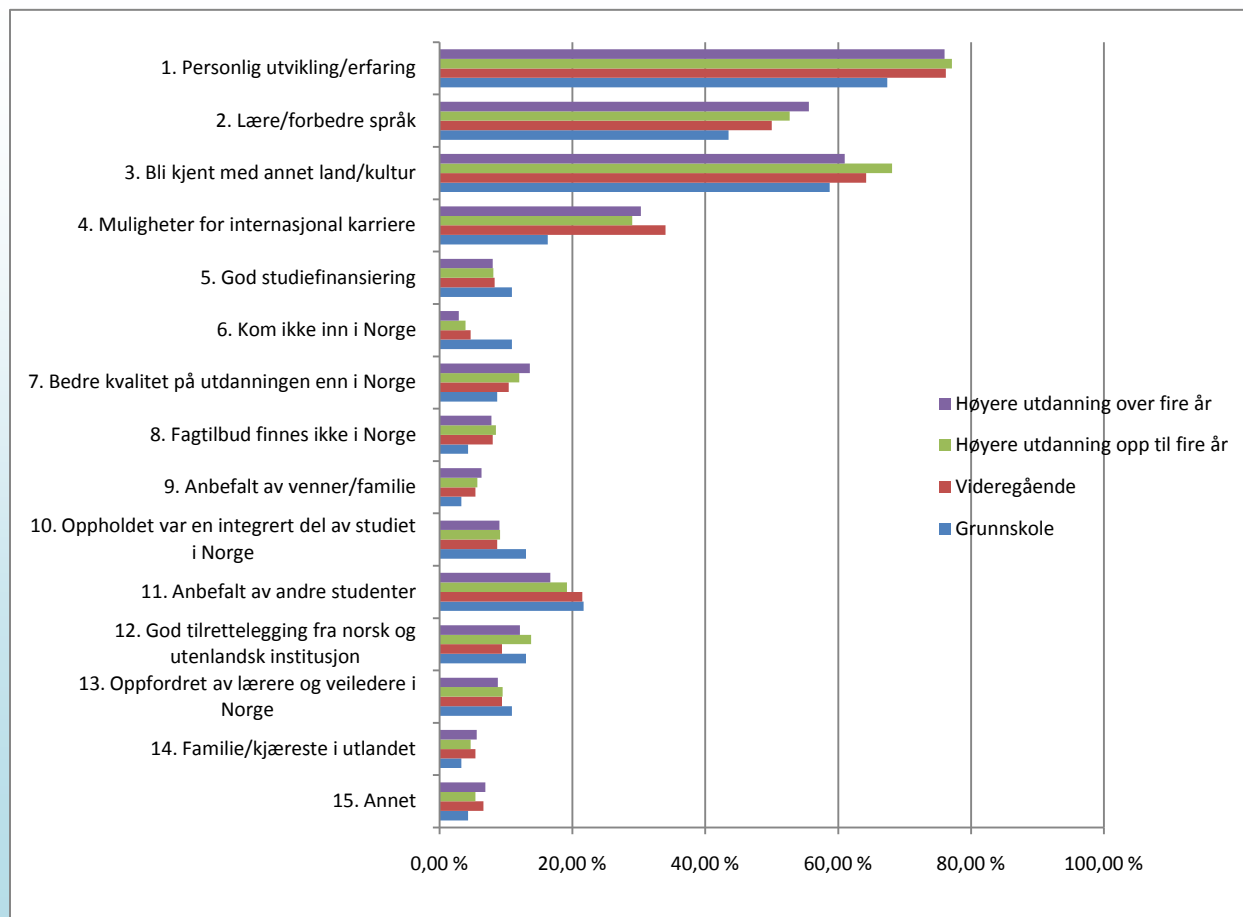
Vi har sett at sosial bakgrunn har stor betydning for studentenes tilbøyelighet til å reise ut. Sosial bakgrunn preger også studentenes oppfatning av de viktigste årsakene til å reise ut. Ser vi på svarfordelingen i lys av foreldres utdanningsbakgrunn, trer noen interessante tendenser frem, selv om differansene er små. Jo høyere utdanning foreldrene har, jo mer vektlegges språklæring som en viktig motivasjon. Kultur- og landkunnskap vektlegges også i økende grad med foreldrenes utdanningsnivå, med unntak av dem som har foreldre med mer enn fire års høyere utdanning. Innenfor denne gruppen avtar betydningen av kultur- og landkunnskap noe. Også utsiktene for en internasjonal karriere vektlegges i økende grad med foreldrenes utdanningsnivå.

Gruppen som peker seg tydeligst ut, er studentene med foreldre som har utdanning på grunnskolenivå. Dette er en svært liten gruppe, kun 92 personer, så resultatene må tolkes med forbehold om at individuelle forhold kan gi enkelte skjevheter i datamaterialet. Denne gruppen vektlegger imidlertid i merkbart mindre grad utsiktene til en internasjonal karriere og kvaliteten på utdanningen i utlandet sammenlignet med utdanningen i Norge. De oppgir også i mindre grad at oppmuntring fra venner og familie har vært en viktig motivasjonsfaktor. Derimot får denne gruppen høyere utslag på motivasjonsfaktorer som god

Hvorfor studere i utlandet?

studiefinansiering, at de ikke kom inn på det ønskede studiet i Norge, at oppholdet var en integrert del av studiet hjemme og at de ble oppfordret av lærere og veiledere til å ta et studieopphold i utlandet.

Figur 9 Motivasjoner for å reise ut sett i lys av sosial bakgrunn (foreldres utdanningsnivå)

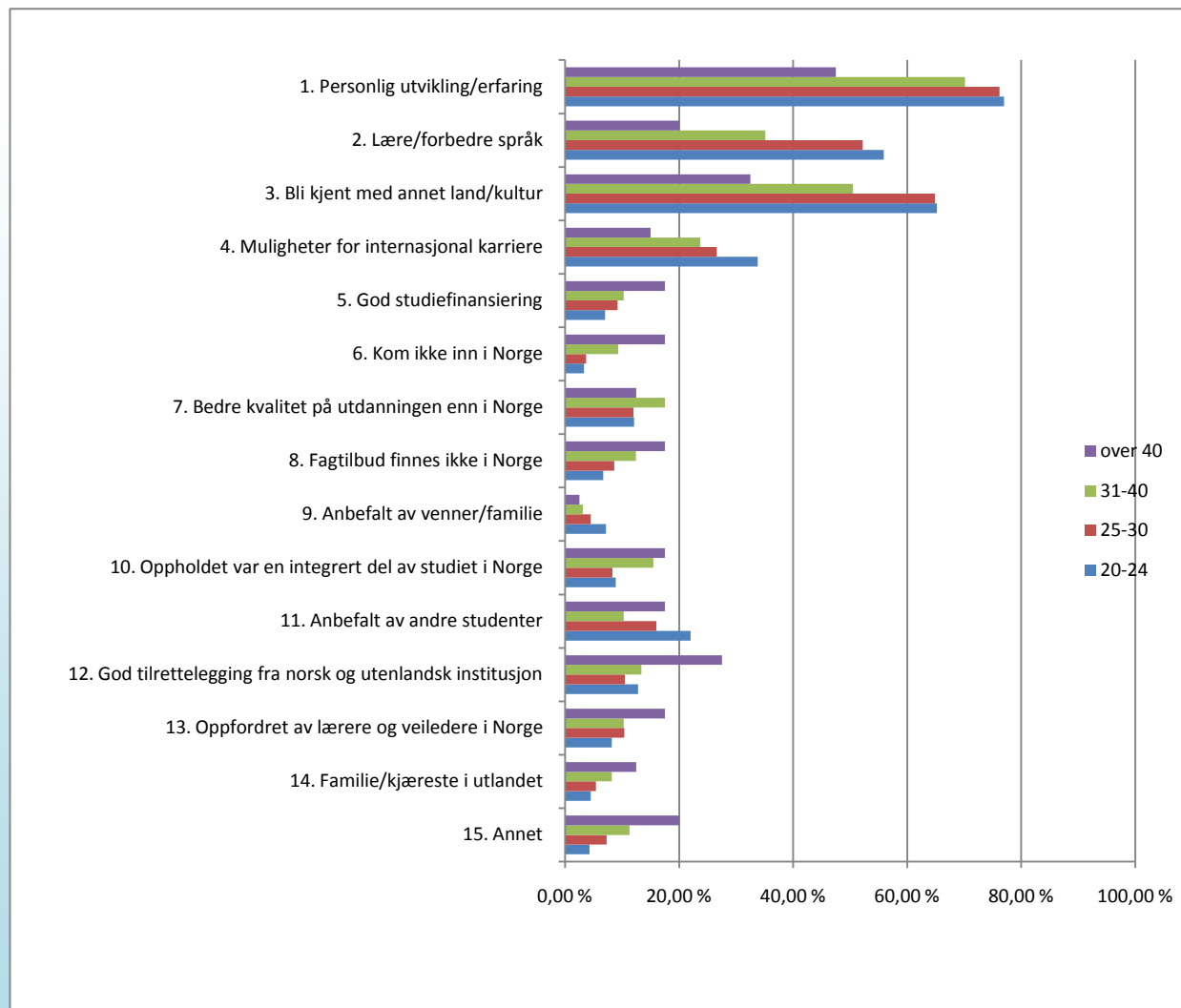

Alder har stor betydning for mobilitetsgraden blant studenter. Det er i gruppen 25 til 30 år vi finner den største andelen som *har hatt* et utenlandsopphold (37,5 prosent), men det er naturlig å anta at flere av de yngre studentene i gruppen 20-24 år kommer til å reise ut. De yngste studentene er den gruppen som i minst grad gir uttrykk for at de ikke kunne tenke seg et utenlandsopphold. 34,8 prosent av studentene i aldersgruppen 20 til 24 svarer dette, mot et snitt for hele utvalget på 41,1 prosent. Som vist i figur 10 er det også en del forskjeller mellom aldersgrupper når det gjelder mobilitetsdrivere. Igjen må det bemerkes at antallet studenter mellom 31 og 40 år og over 40 er lite, slik at individuelle forhold kan gi store utslag. Tendensene er imidlertid tydelige: Betydningen av det vi har kalt dannelsesfaktorer avtar jevnt med alderen. Også utsiktene til en internasjonal karriere vektlegges i mindre grad med økende alder. Dette kan ha sammenheng med økende grad av etablering i Norge.

Hvorfor studere i utlandet?

Generelt synes de yngre studentene i større grad å være styrt av eventyrlyst sammenlignet med de eldre. Jo eldre studentene blir, jo større betydning får faktorer som tilgang og kvalitet på studiene i utlandet, og god studiefinansiering. God institusjonell tilrettelegging og integrering av oppholdet i studiene hjemme vektlegges i størst grad av de yngste og eldste studentene. Størst betydning har det for studentene over 30 år, men også studentene mellom 20 og 24 år, vektlegger dette litt mer enn studentene mellom 25 og 30 år.

Figur 10 Motivasjoner for utenlandsopphold innenfor ulike aldersgrupper

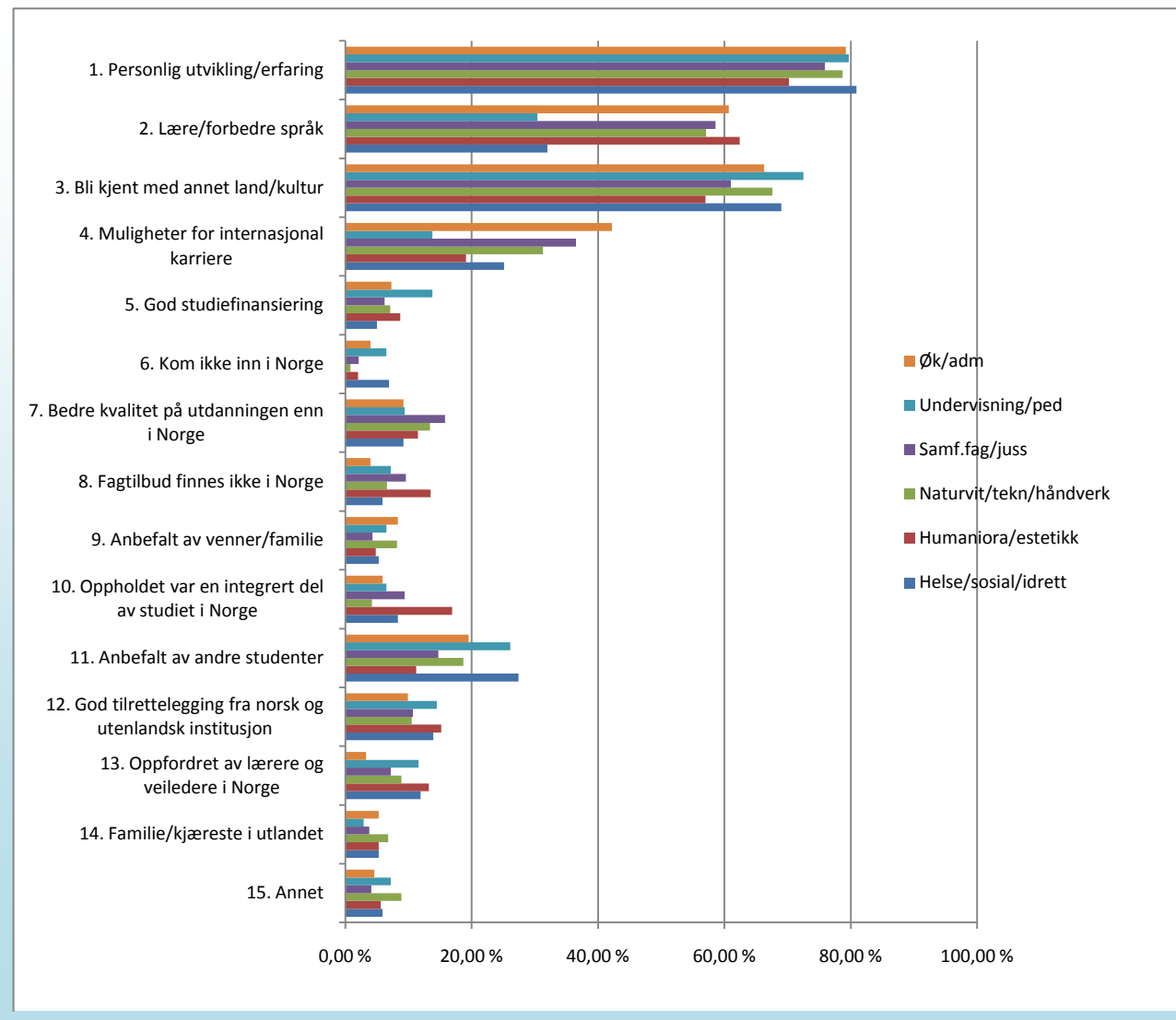

Figur 11 viser motivasjoner for utenlandsopphold fordelt på fag. Det er til dels store forskjeller mellom faggruppene. Ikke alle utslag er like enkle å forklare, som hvorfor helse- og sosialfagsstudenter og lærerstudenter i stor grad, og betydelig større grad enn de andre faggruppene, vektlegger anbefaling fra andre studenter. En mulig forklaring kan være at det innenfor disse fagene har vært vanlig at grupper av studenter har reist sammen, og at gruppeerfaringer spres i studiemiljøet og til nye kull. Vi ser også at

Hvorfor studere i utlandet?

sammen med humanistene er det helse- og sosialfagstudentene og lærerstudentene som i størst grad vektlegger god tilrettelegging fra institusjonen og oppfordring fra lærere og veiledere som viktige motivasjonsfaktorer. En mulig forklaring kan være at selv om mobiliteten er høyere innenfor andre fag, så er mobiliteten innenfor helse- og sosialfag og lærerfag (profesjonsutdanningene) ofte godt organisert, nettopp fordi læreplanene er mindre fleksible enn innenfor mange andre fag.

Figur 11 Motivasjoner for utenlandsopphold innenfor ulike faggrupper

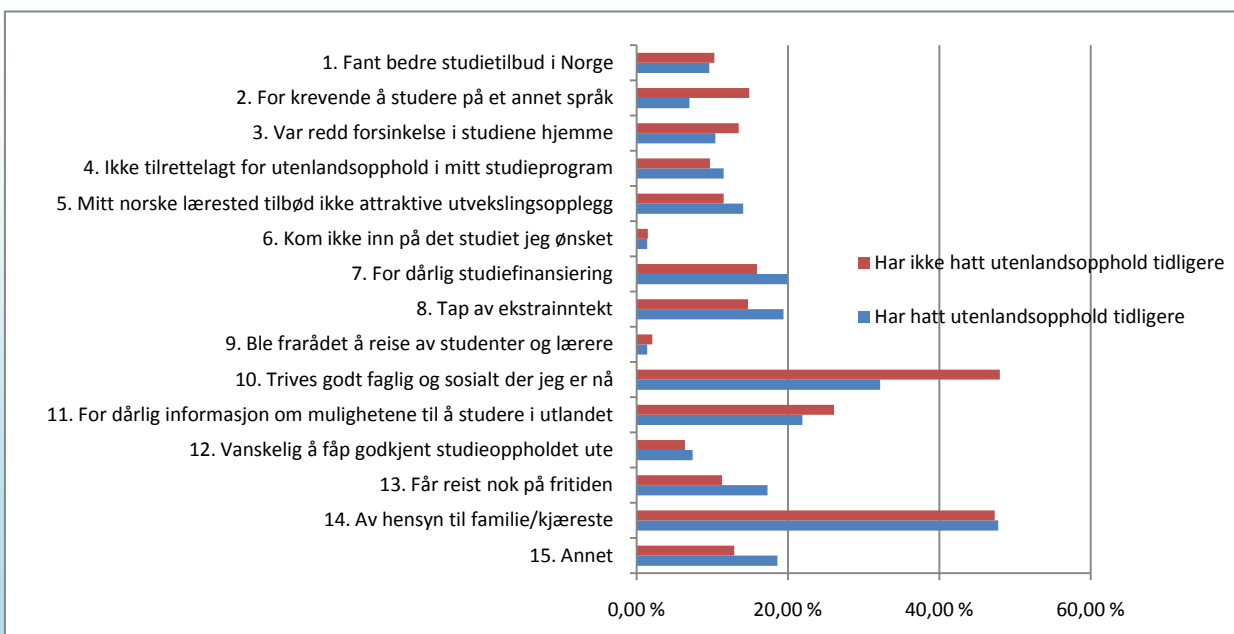
Andre tendenser vi ser i figur 11, er at språk vektlegges mest blant studenter innenfor humaniora og estetisk fag og minst blant studenter innfor undervisning/pedagogikk og helse-, sosial- og idrettsfag. Til gjengjeld vektlegger de to sistnevnte gruppene personlig utvikling og kulturkunnskap mer enn de andre studentgruppene. Vektleggingen av språk blant humanistene skyldes trolig mange språkstudenter. Når det gjelder utsiktene for en internasjonal karriere er det studentene innenfor økonomi og administrasjonsfag

Hvorfor studere i utlandet?

som er mest opptatt av dette, mens humanister og særlig studenter innenfor undervisning/pedagogikk er minst opptatt av det. Studenter innenfor samfunnsfag og juridiske fag og naturvitenskap/teknologi/håndverksfag oppgir i noe større grad kvaliteten på utdanningstilbudet i utlandet som en viktig motivasjonsfaktor.

I det følgende skal vi se nærmere på barrierer for mobilitet, slik det fremgår av svarene til dem som ikke har hatt et utenlandsopphold og heller ikke har konkrete planer om det (3808 personer), fordelt på fag, alder, tidligere utenlandsopphold og sosial bakgrunn. Hovedmønsteret er gjennomgående som vist i figur 7. Private årsaker veier tyngst når mange velger å bli hjemme. I tillegg oppgis for dårlig informasjon om studiemulighetene i utlandet som en viktig årsak. En del studenter peker også på finansielle faktorer, som studiestøtte og tap av ekstraintekt, som hindre for å reise ut. Disse faktorene går igjen som de viktigste mobilitetshindrene innenfor alle aldersgrupper, alle faggrupper, blant dem som har hatt tidligere utenlandsopphold og dem som ikke har hatt det, og innenfor ulike sosiale sjikt. Det er imidlertid variasjoner også her, når det gjelder i hvor stor grad de ulike gruppene vektlegger de ulike mobilitetshindrene.

Figur 12 barrierer for utenlandsopphold sett i lys av tidligere utenlandsopphold

Mest påfallende er det at de som tidligere har hatt et opphold i utlandet i mye mindre grad vektlegger trivsel i det norske miljøet som en årsak til å bli hjemme. Dette indikerer muligens at utenlandsopphold åpner opp en ny horisont. Man blir noe mindre stedbunden, erfarer at man kan trives godt i nye omgivelser og er således mer åpen for å reise ut igjen. Båndene til familie og kjæreste utgjør imidlertid et like stort hinder for å reise i begge gruppene. Studentene som ikke har tidligere utenlandserfaringer frykter i større grad forsinkelser i studiene og at det kan bli for krevende å studere på et annet språk, mens

Hvorfor studere i utlandet?

de med tidligere utenlandsopphold i større grad vektlegger manglende tilrettelegging fra institusjonen og økonomiske hindringer.

Interessant er det også å merke seg studentene med utenlandserfaring i større grad oppgir at de får reist nok på fritiden. Dette viser at effekten av utenlandsopphold og internasjonale erfaringer på studentmobilitet er sammensatt. I mange tilfeller fremmer det studentmobilitet, men det kan også ha motsatt virkning. Det eksotiske ved et utenlandsopphold tones ned og eventyrlysten blir tilfredstilt på annet hold. I slike tilfeller må trolig andre motivasjonsfaktorer ta over, som tilbud og kvalitet på et bestemt studietilbud.

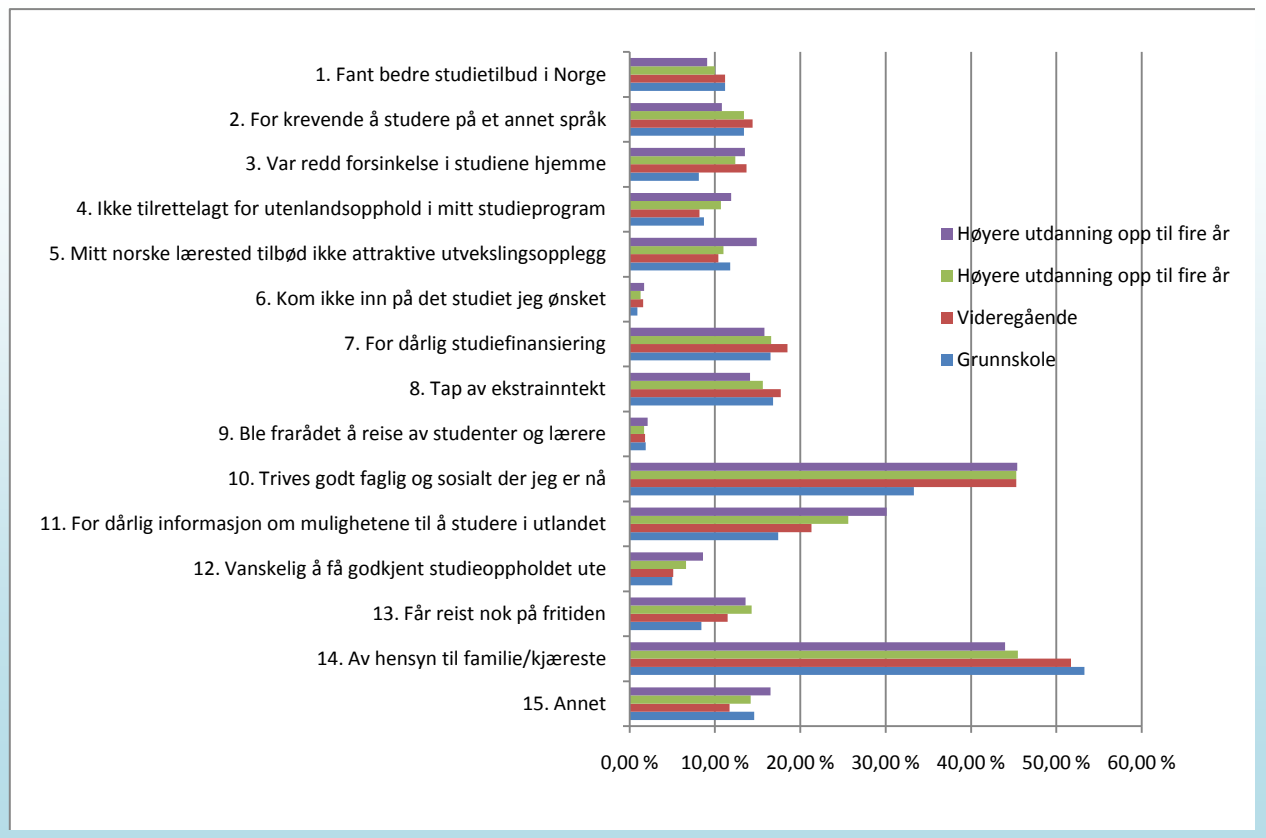
Ser vi på foreldres utenlandserfaring er differansene mindre tydelige, men de er der, og de følger det samme mønsteret som tegnet over. Dette kan skyldes overlapp mellom grupper, at studentene som har hatt utenlandsopphold i stor grad er de samme som oppgir at foreldrene har hatt utenlandsopphold. Men det kan også tenkes at foreldres utenlandserfaring kan ha en holdningsskapende effekt, uavhengig av om studentene selv har bodd i utlandet tidligere. Tydeligst er utslagene i forhold til språk og det vi kan kalle stedstilknytning. Studenter med foreldre som har bodd i utlandet oppgir i mindre grad trivsel der de er som en viktig årsak til ikke å reise ut. De mener også i mindre grad at det ville bli for krevende å studere på et annet språk. Derimot skårer denne gruppen litt høyere på praktiske faktorer, som økonomi og tilrettelegging fra institusjonens side.

Sosial bakgrunn, målt gjennom foreldrenes utdanningsnivå, har også betydning for vurderingen av mobilitetshindre. Det er små variasjoner i vurderingen av språk som et hinder, med unntak av studenter som har foreldre med mer enn fire års høyere utdanning. Denne gruppen vurderer i mindre grad språk som et hinder, sammenlignet med de andre studentene. Manglende tilrettelegging fra institusjonens side vektlegges i økende grad med foreldres utdanningsbakgrunn. Vanskeligheter med å få godkjent studieoppholdet i utlandet vektlegges i økende grad som en barriere jo høyere utdanning foreldrene har. Dette kan ha sammenheng med bekymring for forsinkelser i studiene, som også er mer fremtredende blant studentene som har foreldre med høyere utdanning. Jo høyere utdanning foreldrene har, jo mer vektlegges også dårlig informasjon som et hinder. 17,5 prosent av studentene hvis foreldre har grunnskoleutdanning peker på dette som en viktig barriere, mens 30,1 prosent av dem med foreldre med mer enn fire års høyere utdanning gjør det samme. Det kan utvilsomt være forskjeller på informasjonskvaliteten mellom fag og institusjoner, men dette resultatet indikerer at informasjon også tolkes ulikt, at noen grupper er mer informasjonskritiske enn andre. Kanskje ikke overraskende oppgir også de som har foreldre med høyere utdanning i større grad at de reiser nok privat.

Bildet er altså sammensatt. Faktorer som internasjonal eksponering kan i ett tilfelle fremme mobilitet og i et annet tilfelle tilsynelatende begrense mobiliteten. Effekten av sosial bakgrunn er også sammensatt. Generelt er studentene som har foreldrene med høyere utdanning mer mobile enn de andre studentene. Det kan skyldes at disse studentene bærer med seg andre forventninger til utdanning og karriere, og ser på et utenlandsopphold som viktig i den forbindelse. Men det ser ut til at de samme forventningene til utdanning og karriere i noen tilfeller har motsatt virkning på mobilitetstilbøyeligheten: Undersøkelsen indikerer at frykt for forsinkelser og mindre relevant utdanning gjør seg noe mer gjeldende blant studenter som har foreldre med høyere utdanning.

Hvorfor studere i utlandet?

Figur 13 Barrierer for mobilitet i lys av sosial bakgrunn (foreldres utdanningsnivå)

Figur 14 viser svarfordelingen på aldersgrupper, og vi ser til dels betydelige variasjoner når det gjelder hvordan aldersgruppene vurderer ulike hindre. De yngste studentene skiller seg ut ved å betrakte språk som en større barriere enn de eldre studentene. De yngste studentene er også mest misfornøyde med informasjonen om utenlandsstudier. Med økende alder blir informasjon i minkende grad betraktet som et problem. Frykt for forsinkelser i studiene synker også systematisk med alderen. Det kan tenkes at erfaring og grad av selvstendighet i studiene spiller en rolle her. Når det gjelder manglende tilrettelegging fra institusjonens side oppleves det i størst grad som en hindring blant studentene mellom 25 og 30 år. Det kan skyldes at flere innenfor denne gruppen er studenter på mastergradsnivå, der det finnes færre organiserte utvekslingsopphold enn på bachelornivå.

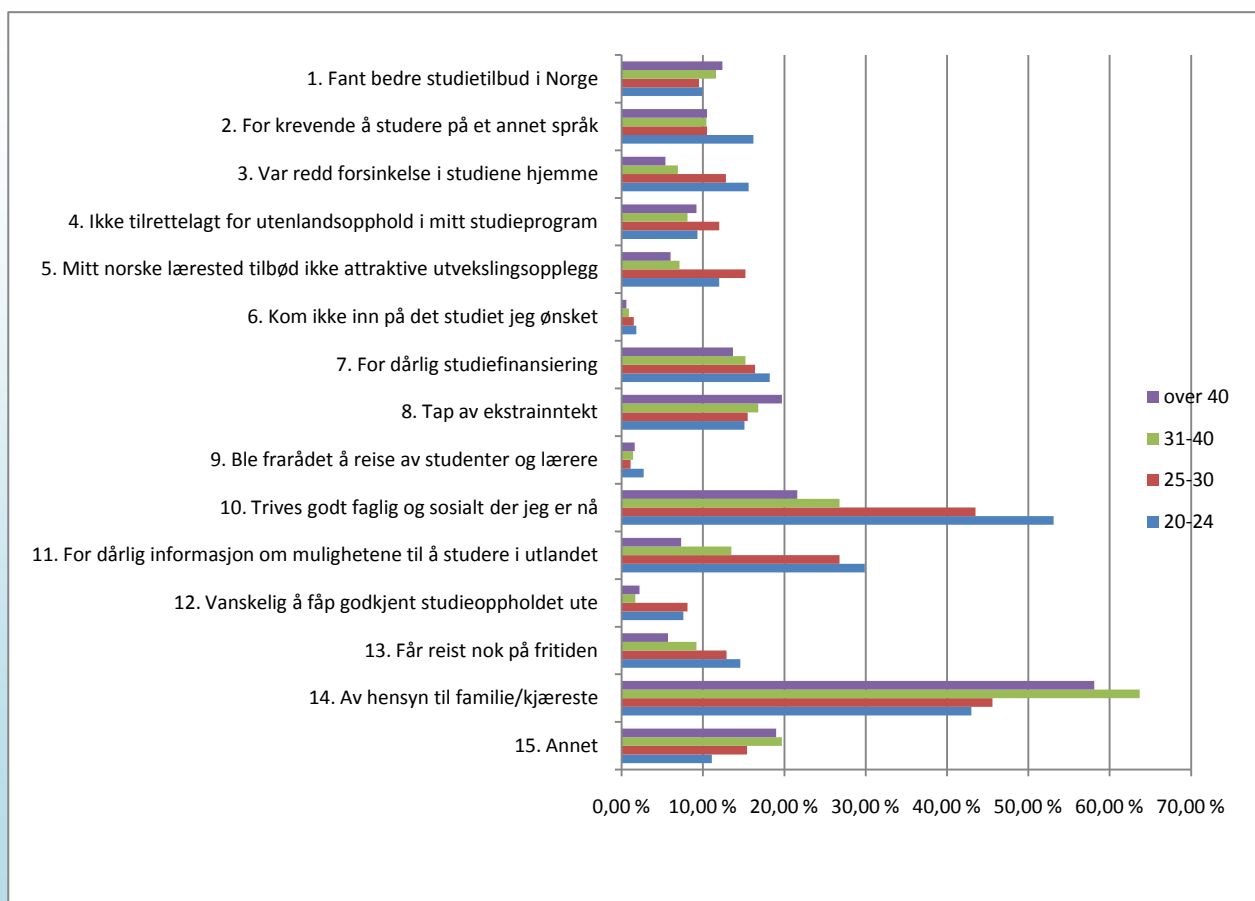
Dette inntrykket forsterkes når vi ser på svarfordelingen på bachelor- og masternivå. I større grad enn bachelorstudentene oppgir masterstudentene at manglende tilrettelegging og attraktive utvekslingsopplegg, samt frykt for forsinkelser i studiene, har vært avgjørende for at de ikke har reist ut.

Ulike livsfaser har altså mye å si for graden av mobilitet. Som vi så innledningsvis er de fleste mobile studenter i alderen 20 til 24 år. Som vi ser i figur 14 reflekteres livsfaser i vurderingen av barrierer for å reise ut. Tap av ekstraintekt blir et stadig viktigere hinder med økende alder. Hensynet til familie og kjærester blir også viktigere med alderen. Derimot oppgir flere av de unge studentene at de ikke vil reise

Hvorfor studere i utlandet?

fordi de har det bra der de er. Dette uttrykker trolig en sterkere tilknytning til det lokale studentmiljøet blant de unge studentene, sammenlignet med de eldre, kanskje også noe mindre grad av selvstendighet.

Figur 14 Barrierer for utenlandsopphold innenfor ulike aldersgrupper

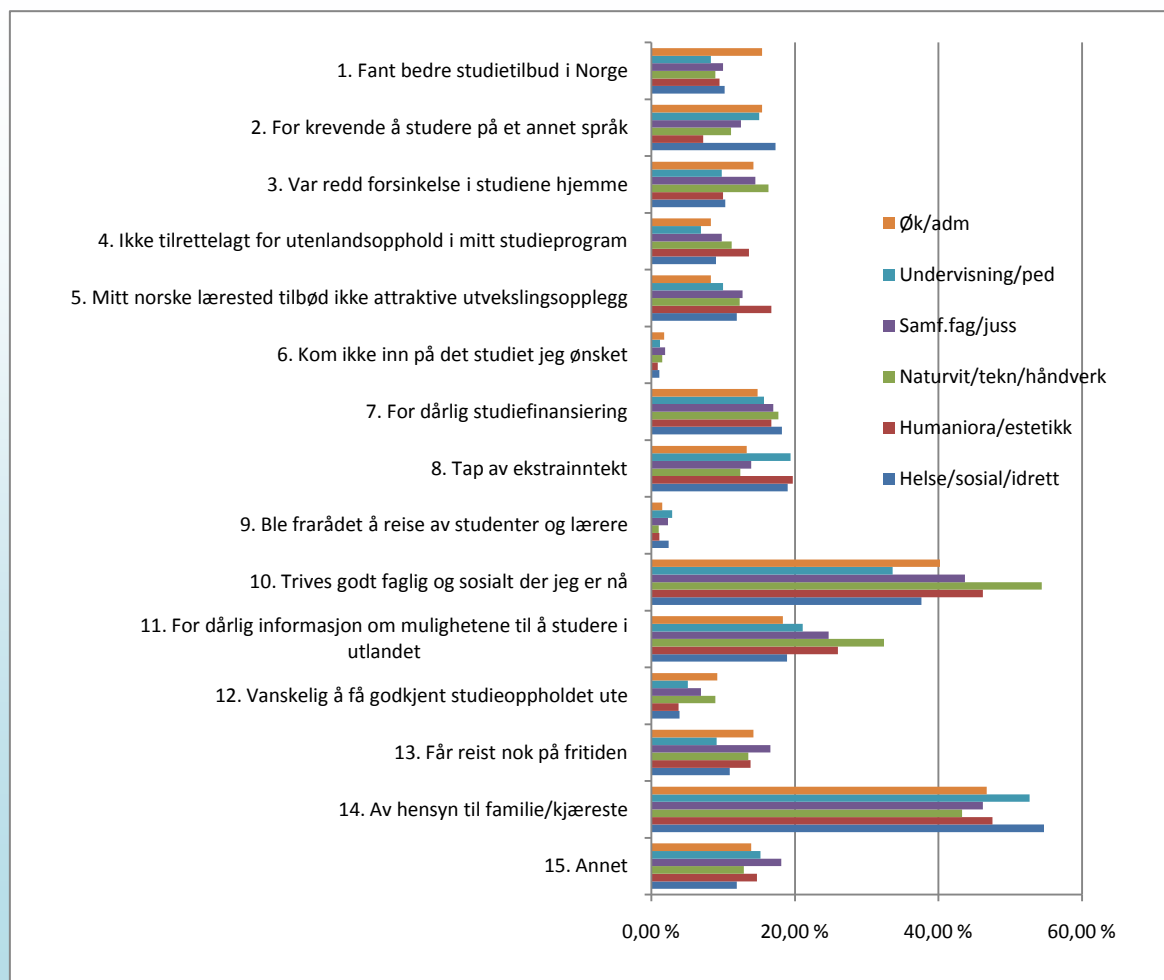
Figur 15 viser svarfordelingen brutt ned på fag. Språk blir i størst grad betraktet som en hindring av studenter innenfor økonomi- og administrasjon, helse-, sosialfag- og idrettsfag og undervisning/pedagogikk, og i minst grad av studenter innenfor humaniora og estetikk. Dette skyldes trolig studentene innenfor språkfagene, som reiser ut for å studere språk.

Frykt for forsinkelser i studiene gjør seg særlig gjeldende innenfor realfag/teknologi/håndverksfag, samfunnsfag/juridiske fag og økonomi/administrasjon. Studenter innenfor realfag/teknologi/håndverksfag vektlegger også i større grad enn andre faggrupper dårlig informasjon som et hinder for å reise ut. Problemer med å få godkjent studiene oppleves størst blant studenter innenfor realfag/teknologi/håndverksfag, samfunnsfag/juridiske fag og økonomi/administrasjon. Studenter innenfor humaniora og estetikk utmerker seg på sin side ved at de opplever manglende tilrettelegging fra institusjonen og fravær av attraktive utvekslingsopplegg som viktige mobilitetshindre. Studenter innenfor helse-, sosial- og idrettsfag, undervisning/pedagogikk og økonomi/administrasjon opplever i betydelig

Hvorfor studere i utlandet?

mindre grad dette som et hinder. Det understreker tendensen som tidligere har vært omtalt, nemlig at det utenlandsopphold er mer organisert og bedre tilrettelagt innenfor noen fag, noe som synes å føre til at studentene i mindre grad opplever informasjon og institusjonell tilrettelegging som hinder for å reise ut.

Figur 15 Barrierer for utenlandsopphold innenfor ulike faggrupper

6. Tilrettelegging for utveksling ved norske utdanningsinstitusjoner

Lærestedene spiller en viktig rolle som pådrivere for studentmobilitet, gjennom utvekslingsprogrammer, tilrettelegging og informasjonsarbeid. Samtidig oppgir bare 9,4 prosent av de 2116 studentene som har hatt et utenlandsopphold, at oppfordring fra lærere og veiledere var en viktig årsak til at de valgte å reise ut. Videre sier bare 12,1 prosent at en god tilrettelegging fra lærestedets side var en viktig driver for at de reiste ut. Av de 3808 som ikke har vært ute oppgir hele 25,1 prosent at manglende informasjon ved lærestedet var en barriere for å reise ut. Tallene viser et potensial for forbedring.

I undersøkelsen ble studentene som hadde hatt et utenlandsopphold bedt om å svare på flere spørsmål knyttet til informasjon og tilrettelegging, samt spørsmål om innpassing av utenlandsstudiene i studieløpet hjemme. Studentene skulle ta stilling til disse påstandene og rangere grad av enighet på en skala fra en til seks, der en står for helt uenig og seks står for helt enig. I tabell 3 gjengis spørsmålene studentene skulle ta stilling til og den gjennomsnittlige skåren for hvert spørsmål.

Tabell 3 Tilrettelegging ved norske institusjoner

	Snitt
1. Kvaliteten på informasjonen fra min norske institusjon var god	3,51
2. Jeg ble oppfordret av lærere og veiledere	3,23
3. Jeg fikk god hjelp fra instituttet/ studieavdelingen/ internasjonalt kontor i planleggingen	3,52
4. Jeg fant nyttig informasjon på internettsidene til min institusjon	3,21
5. Jeg fikk lett godkjent utenlandsoppholdet som en del av utdanningen	4,96
6. Utenlandsoppholdet forlenget ikke min normale studieprogresjon	4,86

Som tidligere påpekt, synes ikke godkjenning og innpassing å være et stort problem. Som vi ser ligger snittet i påstand fem tett opp mot fem. Det må anses som bra på en skala fra en til seks, der seks står for helt enig. At innpassing ikke utgjør et stort problem bekreftes også i andre deler av mobilitetsundersøkelsen. På spørsmål om studieoppholdet var forhåndsgodkjent svarer tre av fire (75,8 prosent) av dem som har hatt eller har konkrete planer om et utenlandsopphold bekreftende. At utenlandsoppholdet i liten grad synes å ha forlenget studentenes studieprogresjon, jamfør påstand seks, understøtter inntrykket av at innpassing og godkjenning ikke er et utbredt problem.

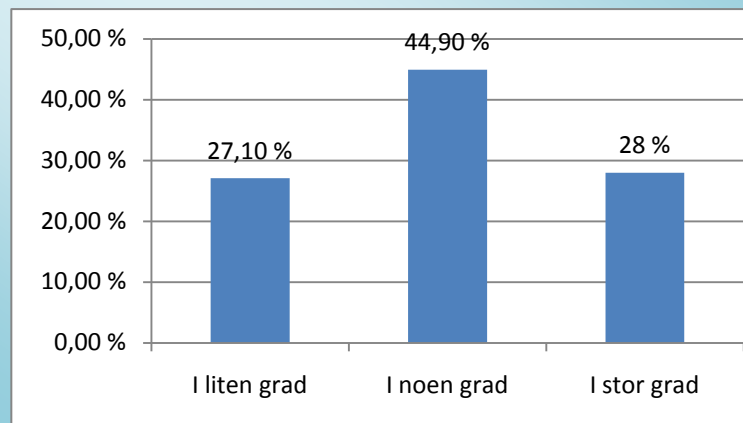
Informasjon om utenlandsstudier og institusjonell støtte i forberedelsesfasen synes å være et større problem enn innpassing og godkjenning. De gjennomsnittlige skårene på påstandene nummer en til fire er lave, sammenlignet med de to siste påstandene. Dette er i tråd med tendenser som er kjent gjennom tidligere forskning. I en undersøkelse gjennomført av NIFU STEP i samarbeid med Rokkansenteret i 2008, fremgår det at studentene etterlyser mer informasjon og bedre tilrettelegging. Det slås fast at

Hvorfor studere i utlandet?

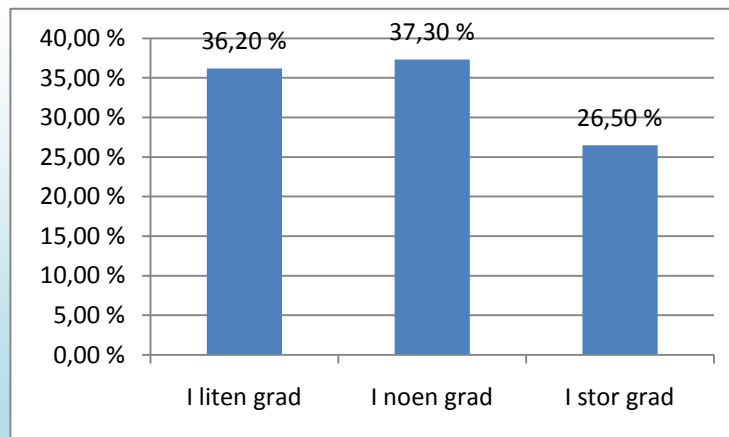
”internasjonalt kontor bygger opp mer standardiserte opplegg for utveksling, men har problemer med å følge opp alle som trenger informasjon”.⁶

Slår vi sammen skårene i grovere kategorier kan vi si at en skår fra en til to svarer til liten grad av enighet med utsagnet, en skår fra tre til fire svarer til noen grad av enighet med utsagnet og en skår fra fem til seks svarer til stor grad av enighet med utsagnet. I figurene 15 til 17 har vi foretatt en slik grovinndeling. Figurene viser svarfordelingen for påstandene en til tre.

Figur 15 Kvaliteten på informasjonen fra min norske institusjon var god

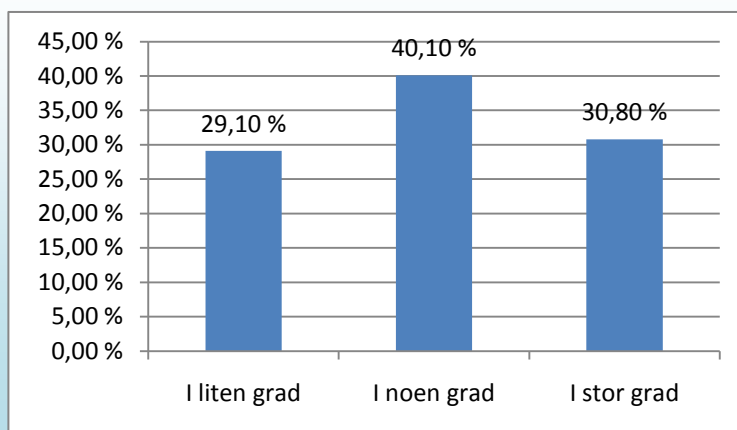
Figur 16 Jeg ble oppfordret av lærer/veiledere til å reise ut

⁶ Wiers-Jenssen, Jannecke, Nicoline Frølich, Per-Olaf Aamodt og Elisabeth Hovdhaugen. 2008. *Borte bra med hjemme best? Færre norske studenter i utlandet*. Rapport 21/2008: 50-51.

Hvorfor studere i utlandet?

Figur 17 Jeg fikk god hjelp av instituttet og internasjonalt kontor i planleggingen

Det er store variasjoner mellom fag og institusjoner når det gjelder studentenes oppfatninger av kvaliteten på informasjonen og støtten de får fra institusjonen. I undersøkelsen ba vi studentene som hadde vært i utlandet om å rangere grad av enighet med påstander om informasjon og institusjonell støtte på en skal fra en til seks, der en betyr helt uenig og seks helt enig. Tabell 4 viser den gjennomsnittlig laveste og høyeste skåren som ble gitt av studenter ved ulike institusjoner. Ut fra spennet kan vi se at mens studentene på noen institusjoner er rimelig godt fornøyde, er studentene ved andre institusjoner betydelig mindre fornøyde med informasjon og institusjonell støtte.

Tabell 4 Informasjon og institusjonell støtte: Variasjoner mellom institusjoner

	Laveste snitt	Høyeste snitt	Snitt alle
Kvaliteten på informasjonen fra min norske institusjon var god	2,22	4,35	3,51
Jeg ble oppfordret av lærere/veiledere	2,67	4,22	3,23
Jeg fikk god hjelp av instituttet og internasjonalt kontor	1,89	4,33	3,52
Jeg fant nyttig informasjon på nettsiden til institusjonen min	2	4	3,21

Tabell 5 viser gjennomsnittlig skår innenfor ulike fag. Studenter innenfor økonomi og administrasjon er gjennomgående mest fornøyde med informasjonen og støtten de får fra sin hjemmeinstitusjon. Et unntak er oppfordringer fra lærere og veiledere. Studenter innenfor helse-, sosial- og idrettsfag og undervisning/pedagogikk opplever i større grad støtte fra lærerne sine. Studenter innenfor økonomi og administrasjon opplever i minst grad at de oppfordres til å reise ut av lærere og veiledere, og er også minst fornøyde med hjelpen de får fra instituttet og internasjonalt kontor.

Hvorfor studere i utlandet?

Tabell 5 Informasjon og institusjonell støtte: Variasjoner mellom fag

	Kvalitet på informasjon fra norsk institusjon	Oppfordret av lærere/veiledere	God hjelp fra institutt og internasjonalt kontor	Nyttig informasjon på internetsiden til hjemmeinstitusjonen
Helse-, sosial- og idrettsfag	3,46	3,5	3,54	2,94
Humanistiske og estetiske fag	3,67	3,48	3,53	3,28
Naturvitenskaplige fag, teknologi og håndverksfag	3,34	3,08	3,46	3,23
Samfunnsfag og juridiske fag	3,4	2,95	3,36	3,23
Undervisning og pedagogikk	3,66	3,41	3,65	3
Økonomi og administrasjon	3,88	3,12	3,94	3,71

Studentene som hadde vært i utlandet ble også bedt om å ta stilling til påstander om godkjenning av studiene fra utlandet, samt om utenlandsoppholdet hadde forlenget den normale studieprogresjonen. Tabell 6 viser den gjennomsnittlige skåren på en skala fra en til seks innenfor ulike fag. Som vi ser skiller helse-, sosial- og idrettsfag og undervisning/pedagogikk seg ut. Innenfor disse fagene er det flere som er enige i påstanden om at det var lett å få godkjent studiene fra utlandet. Det er også flere som er enige i påstanden om at utenlandsoppholdet ikke forlenget den normale studieprogresjonen.

Tabell 6 Godkjenning av studier: Variasjoner mellom fag

	Fikk lett godkjent utenlandsoppholdet	Utenlandsoppholdet forlenget ikke normal studieprogresjon
Helse-, sosial- og idrettsfag	5,35	5,49
Humanistiske og estetiske fag	4,84	4,58
Naturvitenskaplige fag, teknologi og håndverksfag	4,76	4,6
Samfunnsfag og juridiske fag	4,78	4,51
Undervisning og pedagogikk	5,32	5,32
Økonomi og administrasjon	5,05	5,07

De høye gjennomsnittlige skårene innenfor helse-, sosial- og idrettsfag og undervisning/pedagogikk kan ha sammenheng med organiseringen av mobilitet innenfor disse fagene. Som vi ser av tabell 7 er det en betydelig større andel innenfor disse fagene som oppgir at de har reist som del av en organisert gruppe. Lærerutdanningene og mange helse- og sosialfag er stramt strukturert, med obligatoriske fag og praksisperioder. Dette kan skape mindre fleksibilitet når det gjelder mobilitet, men har på den andre siden ført til at utvekslingsopphold innenfor disse fagene ofte organiseres godt fra institusjonens side, for å

Hvorfor studere i utlandet?

tilpasse det til studieløpet. Det legges til rette for at hele grupper kan reise til utvalgte institusjoner, på opphold som er skreddersydd fra hjemmeinstitusjonens side.

Tabell 7 Andel som reiser alene eller som del av organiserte grupper innenfor ulike fag

	Alene	Organisert
Helse-, sosial- og idrettsfag	38,3 %	61,7 %
Humanistiske og estetiske fag	71,1 %	28,9 %
Naturvitenskaplige fag, teknologi og håndverksfag	82,1 %	17,9 %
Samfunnsfag og juridiske fag	75,9 %	24,1 %
Undervisning og pedagogikk	36,2 %	63,8 %
Økonomi og administrasjon	76,2 %	23,8 %

7. Konklusjon

En rekke faktorer påvirker mobilitet blant studenter. Som vi har sett er det til dels store forskjeller mellom fag når det gjelder tilbøyeligheten til å ta et studieopphold i utlandet. Studenter innenfor samfunnsfag/juridiske fag, økonomi/administrasjon og humaniora/estetikk er betydelig mer mobile enn studenter innenfor naturfag/teknologi og utdanning/pedagogikk. Dette kan ha sammenheng med faglige tradisjoner og varierende internasjonal orientering innenfor de ulike fagene, men også ulik grad av tilrettelegging innenfor forskjellige fag. Som vist ovenfor kommer helse-, sosial- og idrettsfagene og undervisning/pedagogikk her i en mellomposisjon. Relativt få studenter reiser ut på disse fagene sammenlignet med andre fag. Mye av forklaringen ligger trolig i et stramt studieløp, med mange obligatoriske kurs og praksisperioder. Samtidig er utenlandsoppholdene som finner sted ofte godt organisert, nettopp for å innpasse dem i studieløpet.

Studentmobilitet er også påvirket av faktorer som alder, sosial bakgrunn og tidligere internasjonal erfaring. Unge studenter er, ikke overraskende, mest åpne for et utenlandsopphold. Eldre studenter er mer etablert. De oppgir i langt større grad hensyn til familie og kjæreste som en barriere for å reise ut. Samtidig er unge studenter mer uerfarne, de synes å være mer knyttet til det norske studiemiljøet og er mer skeptiske til å studere på et fremmedspråk. Sosial bakgrunn og tidligere utenlandsopphold har også stor innvirkning på tilbøyeligheten til å ta et studieopphold i utlandet. Studenter som har foreldre med høyere utdanning reiser i større grad ut enn studenter som ikke har det, og studenter som har hatt utenlandsopphold tidligere er mye mer tilbøyelige til å ta et studieopphold i utlandet enn de som ikke har vært ute.

Alder, sosial bakgrunn og tidligere utenlandserfaring virker også inn på hvordan studentene vurderer ulike motivasjoner og barrierer for å ta et studieopphold i utlandet. Gjennomgående for hele utvalget og gruppene vi har sett nærmere på, er at personlig utvikling og kulturkunnskap vektlegges som de viktigste årsakene til å reise ut, etterfulgt av språkkunnskaper og muligheter for internasjonal karriere. Tilsvarende vektlegger hele utvalget, så vel som ulike grupper innenfor utvalget, hensyn til familie/kjæreste og trivsel der de er som de viktigste barrierene for å reise ut, etterfulgt av mangelfull informasjon. Eldre studenter synes imidlertid å være noe mer opptatt av de instrumentelle sidene ved et utenlandsopphold enn de yngre studentene, som synes å være mer styrt av eventyrlyst og personlig utvikling. Studenter som har hatt utenlandsopphold tidligere oppgir også i noe mindre grad personlig utvikling og kulturkunnskap som de viktigste driverne for å reise ut, og i noe større grad kvaliteten på studietilbudet og utsiktene til en internasjonal karriere. Yngre studenter og studenter som ikke tidligere har hatt et utenlandsopphold opplever i større grad informasjonen som mangelfull, sammenlignet med eldre studenter og studenter med tidligere utenlandserfaring. Betydningen av institusjonell støtte og oppmuntring fra lærere og veiledere vektlegges også noe mer av studenter hvis foreldre ikke har høyere utdanning og studenter uten tidligere utenlandsopphold.

Ikke alle faktorer er like lette å påvirke for institusjonene. Det er imidlertid viktig å ha kunnskap om at barrierene for å reise ut ikke nødvendigvis er de samme innenfor de ulike studentgruppene. Unge studenter må motiveres på en annen måte enn de eldre studentene, og trenger kanskje også mer støtte fra institusjonen. Skreddersydde utenlandsopphold, der studentgrupper reiser sammen, kan være et egnet virkemiddel til å få studenter til å reise ut, som ellers ville valgt å være hjemme. Mer oppmuntring fra

Hvorfor studere i utlandet?

lærere og veiledere kan også bidra til at studenter som ellers ville valgt å være hjemme, reiser ut. Dette kan igjen ha positive ringvirkninger på mobilitet senere i studieløpet. Som vi har sett er det en helt tydelig sammenheng mellom internasjonal erfaring og mobilitet. For å øke mobiliteten på master og ph.d.-nivå er det derfor hensiktsmessig å tenke langsiktig, og satse på mobilitet allerede på lavere grad.

Informasjon synes å være en flaskehals for mange studenter. Studenter i dag mottar mye informasjon fra ulikt hold. Hvordan man skal nå dem, og hvordan budskapet skal rettes inn mot ulike studentgrupper er derfor viktig å tenke gjennom. Det er også viktig å være klar over at det finnes mange uriktige oppfatninger om utenlandsstudier blant studenter, som at studier i utlandet forsinker studieprogresjonen og er for dyrt. Dette stemmer ikke. Tvert i mot, studiefinansieringsordningene er gode, og det er sjelden problemer med innpassing og godkjenning av studier fra utlandet. Studenter som har vært i utlandet kan også trekkes inn i informasjons- og promoteringsarbeidet. Det store flertall av disse har hatt svært positive erfaringer og selv de som ikke har hatt udelt positive erfaringer vil anbefale andre studenter å reise ut.